

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

LOUIS I. KAHN YAPILARININ İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

ALPER YILDIZ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. GÖZEN GÜNER AKTAŞ

ANKARA – 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI Anabilim Dalı İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde ALPER YILDIZ tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 17 / 01 / 2020

Tez Adı: LOUIS I. KAHN YAPILARININ İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİ

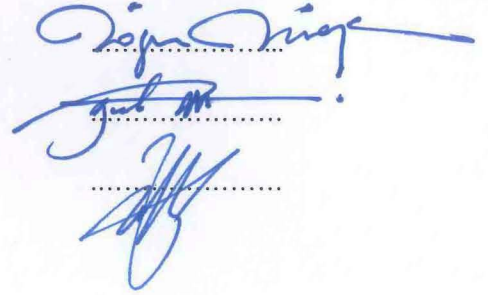
Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)

Doç. Dr. Gözen GÜNER AKTAŞ - BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Güliz ÖKTEM TAŞDEMİR - BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

Doç. Dr. Nur AYALP - TED ÜNİVERSİTESİ

İmza

ONAY

Prof. Dr. İpek KALEMCI TÜZÜN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Tarih: ... / ... /

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 26 / 12 / 2019

Öğrencinin Adı, Soyadı: ALPER YILDIZ

Öğrencinin Numarası: 21210006

Anabilim Dalı: İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANABİLİM DALI

Programı: İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Doç. Dr. GÖZEN GÜNER AKTAŞ

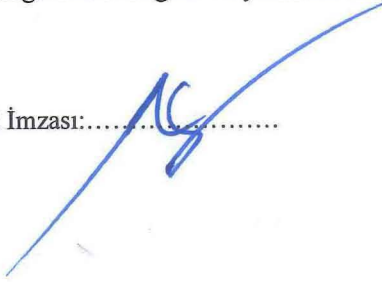
Tez Başlığı: LOUIS I. KAHN YAPILARININ İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİ

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 89 sayfalık kısmına ilişkin, 26 / 12 / 2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 6'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 26 / 12 / 2019

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Doç. Dr. Gözen Güner Aktaş

.....

, Dedem SELAHATTİN UFUK'a ithafen...

TEŞEKKÜR

Başta ailem olmak üzere, yüksek lisans eğitimim süresince her türlü desteği eksik etmeyen, bana inanan ve sabırla yol gösteren kıymetli hocam Doç. Dr. Gözen GÜNER AKTAŞ' a teŐekkürlerimi sunuyorum.

Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümündeki, lisans ve yüksek lisans dönemim boyunca desteklerini esirgemeyen ve tez süresi boyunca emeği geçen, başta Prof. Dr. Mehmet Can HERSEK ve Dr. Öğr. Üyesi Umut ŐUMNU olmak üzere Dr. Öğr. Üyesi Betül BİLGE'ye ve tüm öğretim üyesi ve öğretim görevlisi hocalarıma teŐekkürlerimi sunuyorum.

Tez dönemi sürecinde, önemli katkılar sunan değerli hocam Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU'na, önemli ölçüde katkılar sunan kıymetli arkadaşlarım Merve ÖZBAYSAR'a, Senem Nur BOSTANCI'ya ve tüm yakınlarıma teŐekkürlerimi sunuyorum.

Alper Yıldız
Ankara, 2020

ÖZET

Modern mimarlığın öncülerinden Louis I. Kahn, 20. Yüzyıl döneminin en önemli mimari değerlerinden biridir. 50'li yaşlarından sonra mimari alanda kendini kanıtlamış, günümüze kadar gelen süre boyunca önemli eserler bırakmıştır. Kahn'ın yapıları arasında modern mimarlığın dışında kendine özgü bazı benzerlikleri vardır; anıtsallık, imgeleme, gelenekçi yaklaşım, kalıcılık ve yalnlık, tasarımı önemli ölçüde belirleyen unsurlardır.

Çalışmanın temel amacı; Louis Kahn'ın yapılarındaki iç mekan biçimlenişine ait anlatım dilini incelemektir. Bu kapsamda Louis Kahn'ın normalden daha farklı olan yaşam biçimi araştırılmış, mimari kimliğinin gelişmesine etki eden faktörler irdelenmiş ve bu kapsamda Kahn'ın tasarım sürecine etki eden kavramlar ve tarihsel süreç incelenmiştir.

Çalışmanın araştırma bölümünde ise Louis Kahn'ın yapıları arasından seçilen Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi, Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (La Jolla) iç mekan biçimlenişini açısından analiz edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda seçilen üç yapıda, Kahn'ın yapılarındaki iç mekan biçimlenişine ait ortak bir mimari anlatım dili olduğu kanısına varılmıştır. Seçilen yapılar aslında mimari anlamda belirli farklılıklar görülse de her yapının Kahn'ın diğer yapılarını özetler nitelikte olduğu belirlenmiş ve kendi aralarındaki ortak mimari anlatım dili tespit edilmiştir. Kahn'ın bu yapılarındaki iç mekan biçimlenişine ait ortak dilin bulunmasında yapıların tek tek incelenmesi, bir yapı ile diğer yapının kendi arasında kıyaslanması ve üç yapının da aynı anda karşılaştırılması söz konusudur. Bu durum Kahn'ın yapılarındaki ortak mimari anlatım dilinin anlaşılmasındaki en önemli etkenlerden birisidir.

Anahtar Kelimeler: Louis I. Kahn, Biçimleniş, İç Mekan, Yapı

ABSTRACT

Louis I. Kahn who is one of the pioneers of modern architecture of 20th century, he proved himself after his fifties and left essential works come until today. Among Kahn's works there are similarities between his buildings such as monumentality, imagery, traditional approach, permanence and plainness which are emphasize his design beside modern architecture.

The main purpose of the study is to examine the language of expression related to the formation of interior spaces in Louis Kahn's buildings. In this context; Louis Kahn's life style has been searched, the factors which were affecting his architectural identity and it's historic process have been examined.

In research section of this study, Fort Wayne Performing Art Center, Exeter College Library and Salk Biology Research Center (La Jolla) which are Louis Kahn's selected buildings have been analyzed according to interior configuration. As a result of the examination, it was concluded that the three structures selected were a common language of architectural expression related to the interior structure of Kahn's buildings. Although certain architectural differences can be seen in the selected structures, it has been determined that each structure summarizes Kahn's other structures, and that the architectural expression between them is the common language. In finding the common language of the interior space formation in these structures of Kahn, the examination of the structures one by one, the comparison between one structure and the other structure itself, and the comparison of all three structures at the same time are in question. This is one of the most important factors in understanding the common architectural expression language in Kahn's structures.

Anahtar Kelimeler: Louis I. Kahn, Formation, Interior Space, Structure

İÇİNDEKİLER

İTHAF	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı	1
1.2. Tezin Amacı ve Kapsamı.....	1
1.3. Tezin Yöntemi	2
2. BÖLÜM: LOUIS I. KAHN'IN MİMARİ ÜRETİMİ VE YAPILARIN BİÇİMLENİŞİ .	3
2.1. Mimarlık Ortamına Katkı ile Louis I. Kahn	3
2.1.1. Louis I. Kahn Hakkında	6
2.1.2. Arketip Değerlendirme ile Üretim Biçimleri	8
2.2. Biçim Dili ile Karşılıklı Bir Oluşum.....	18
3. BÖLÜM: FORT WAYNE SAHNE SANATLARI MERKEZİ, EXETER COLLEGE KÜTÜPHANESİ, SALK BİYOLOJİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAPILARININ İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞLERİNİN ANALİZİ	24
3.1. FORT WAYNE SAHNE SANATLARI MERKEZİ'NİN İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİ	24
3.1.1. Biçimsel Analiz	24
3.1.1.1. İşlev ve Mekan Kurgusu	24
3.1.1.2. Mekan Organizasyonu ve Dolaşım Aksları	27
3.1.2. Anlamsal Analiz.....	30

3.1.3. İç Mekan Yaklaşımları	31
3.1.3.1. Malzeme	31
3.1.3.2. Aydınlatma	32
3.1.3.2.1. Doğal Aydınlatma	32
3.1.3.2.2. Yapay Aydınlatma	33
3.1.3.3. Donatı Elemanlar	35
3.1.3.4. Dekoratif Unsurlar	36
3.2. EXETER COLLEGE KÜTÜPHANESİ'NİN İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİ	37
3.2.1. Biçimsel Analiz	37
3.2.1.1. İşlev ve Mekan Kurgusu	37
3.2.1.2. Mekan Organizasyonu ve Dolaşım Aksları	39
3.2.2. Anlamsal Analiz	41
3.2.3. İç Mekan Yaklaşımları	42
3.2.3.1. Malzeme	42
3.2.3.2. Aydınlatma	43
3.2.3.2.1. Doğal Aydınlatma	43
3.2.3.2.2. Yapay Aydınlatma	45
3.2.3.3. Donatı Elemanlar	47
3.2.3.4. Dekoratif Unsurlar	49
3.3. SALK BİYOLOJİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ'NÜN İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİ	51
3.3.1. Biçimsel Analiz	51
3.3.1.1. İşlev ve Mekan Kurgusu	51
3.3.1.2. Mekan Organizasyonu ve Dolaşım Aksları	53
3.3.2. Anlamsal Analiz	54

3.3.3. İç Mekan Yaklaşımları	55
3.3.3.1. Malzeme	55
3.3.3.2. Aydınlatma	56
3.3.3.2.1. Doğal Aydınlatma	56
3.3.3.2.2. Yapay Aydınlatma	58
3.3.3.3. Donatı Elemanlar	59
3.3.3.4. Dekoratif Unsurlar	60
4. BÖLÜM: LOUIS KAHN'IN İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİNİN TEMEL UNSURLARI	61
4.1. TASARIM ANALİZİ VE YÖNTEMİ	61
4.2. GEOMETRİK BİÇİMLENİŞ VE İŞLEVSELLİK.....	63
4.3. MİMARİ KÜTLE BİÇİMLENİŞİNİN İÇ MEKANA YANSIMASI.....	67
5. BÖLÜM: BULGULAR VE ANALİZ.....	70
KAYNAKLAR.....	77

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Louis I. Kahn Yapılarının Karşılaştırılması-1	63
Tablo 4.2. Louis I. Kahn Yapılarının Karşılaştırılması-2.....	63
Tablo 5.1. Louis I. Kahn Yapılarının Karşılaştırılması-3.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Louis Kahn'a bakış.....	3
Şekil 2.2. Richards Tıbbi Araştırmalar Merkezi.....	4
Şekil 2.3. Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü.....	5
Şekil 2.4. Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü.....	7
Şekil 2.5. My Architect film kapağı, film görseli.....	8
Şekil 2.6. Exeter College Kütüphanesi.....	9
Şekil 2.7. Fort Wayne Güzel Sanatlar Okulu ve Performans Sanatları Tiyatrosu.....	10
Şekil 2.8. Kahn'ın Form Şeması.....	11
Şekil 2.9. Bangladeş Ulusal Parlamento Binası.....	12
Şekil 2.10. Işık ve İç Mekan İlişkisi.....	13
Şekil 2.11. Exeter College Kütüphanesi.....	14
Şekil 2.12. Duvar ve Taşıyıcı.....	15
Şekil 2.13. Kahn'ın Manifesto Niteliğindeki Çizimlerinden Biri.....	16
Şekil 2.14. Kahn'ın Manifesto Niteliğindeki Çizimlerinden Biri.....	16
Şekil 2.15. Kahn'ın form üzerine eskizleri.....	19
Şekil 2.16. Analiz: planlar, düzlemsel plan şemaları ve biçim kelimeleri.....	20
Şekil 2.17. Kompakt biçimli planlar ve yapılar.....	22
Şekil 2.18. Dağınık ya da Modüler Oluşuma Sahip Planlar ve Yapılar.....	23
Şekil 2.19. Dağınık Özellik Gösteren, Ancak Modüler Olmayan Biçimli Planlar ve Yapılar.....	23
Şekil 3.1. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	24
Şekil 3.2. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	25
Şekil 3.3. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	26
Şekil 3.4. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	27
Şekil 3.5. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	28
Şekil 3.6. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	29
Şekil 3.7. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	30
Şekil 3.8. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	31
Şekil 3.9. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	32
Şekil 3.10. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	33
Şekil 3.11. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	34
Şekil 3.12. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	34
Şekil 3.13. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	35
Şekil 3.14. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	36
Şekil 3.15. Exeter College Kütüphanesi.....	37
Şekil 3.16. Exeter College Kütüphanesi.....	38
Şekil 3.17. Exeter College Kütüphanesi.....	39
Şekil 3.18. Exeter College Kütüphanesi.....	40
Şekil 3.19. Exeter College Kütüphanesi.....	40
Şekil 3.20. Exeter College Kütüphanesi.....	41
Şekil 3.21. Exeter College Kütüphanesi.....	42
Şekil 3.22. Exeter College Kütüphanesi.....	43
Şekil 3.23. Exeter College Kütüphanesi.....	44
Şekil 3.24. Exeter College Kütüphanesi.....	44
Şekil 3.25. Exeter College Kütüphanesi.....	45
Şekil 3.26. Exeter College Kütüphanesi.....	46
Şekil 3.27. Exeter College Kütüphanesi.....	46
Şekil 3.28. Exeter College Kütüphanesi.....	47

Şekil 3.29. Exeter College Kütüphanesi	48
Şekil 3.30. Exeter College Kütüphanesi	48
Şekil 3.31. Exeter College Kütüphanesi	49
Şekil 3.32. Exeter College Kütüphanesi	50
Şekil 3.33. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	51
Şekil 3.34. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	52
Şekil 3.35. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	53
Şekil 3.36. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	54
Şekil 3.37. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	55
Şekil 3.38. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	56
Şekil 3.39. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	57
Şekil 3.40. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	57
Şekil 3.41. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	58
Şekil 3.42. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	58
Şekil 3.43. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	59
Şekil 3.44. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	59
Şekil 3.45. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	60
Şekil 3.46. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	60
Şekil 4.1. Louis Kahn'a bakış.....	61
Şekil 4.2. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	64
Şekil 4.3. Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Arş. Enstitüsü	64
Şekil 4.4. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	65
Şekil 4.5. Exeter College Kütüphanesi ve Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	65
Şekil 4.6. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	66
Şekil 4.7. Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Arş. Enstitüsü	66
Şekil 4.8. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	67
Şekil 4.9. Exeter College Kütüphanesi	68
Şekil 4.10. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü.....	68
Şekil 4.11. Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Arş. Enstitüsü	69
Şekil 4.12. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi.....	69
Şekil 5.1. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi Analizi-1.....	72
Şekil 5.2. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi Analizi-2.....	72
Şekil 5.3. Exeter College Kütüphanesi Analizi-1	73
Şekil 5.4. Exeter College Kütüphanesi Analizi-2.....	74
Şekil 5.5. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü Analizi-1	75
Şekil 5.6. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü Analizi-2	76

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı

20. yüzyıl mimarlık ortamının önemli aktörlerinden biri olan Louis I. Kahn, günümüze kadar gelen süre boyunca önemli eserler bırakmıştır. Kahn'ın yapıları bu tez araştırmasının önemli bileşenlerinden oluşan özgün ve karakteristik yapısal nitelikler taşır.

Kahn'ın yapılarında, anıtsallık, imgeleme, gelenekçi yaklaşım, tasarımı önemli ölçüde belirleyen unsurlardır. 20. Yüzyıl mimarisinden farklılaştığı nokta olarak da nitelendirilen bu özellikler Kahn'ın yapıları arasında ortak arketipin değerlendirme gereksimini doğurur.

Louis Kahn'ın daha iyi anlaşılabilmesi ve yapılarının bu doğrultuda incelenmesi için, yapıları arasındaki ortak anlatım dilinin irdelenerek kendi yöntemleri doğrultusunda nasıl olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Burada iç mekana ait ortaklaşan arketipin ortaya çıkarılması hedeflenir.

1.2. Tezin Amacı ve Kapsamı

Tezin amacı, Louis I. Kahn'ın yapıları arasındaki ortak mimari dili açığa çıkartmaktır. Bu mimari dilin anlaşılması üzerine, iç mekan biçimlenişi başta olmak üzere, Kahn'ın hayatı boyunca etkisinde kaldığı mimari veya yaşamsal etkenlerin yanı sıra mimarın kendi üretiminden olan düşünsel ve metinsel aktarımın incelenmesi gerekmektedir. Bu unsurların yapılarının biçimlenişine nasıl etki ettiği, tasarım süresince nelerin amaçlandığı ve nasıl sonuçlandığının incelenmesi gerekmektedir.

Tezin kapsamı, savaş sonrası mimarlık dönemi ile 1950'li yıllardan itibaren Kahn'ın tüm yapılarını kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Mimari tasarım sürecinin şekillenmesine etki edebilecek unsurlar da ayrıca incelenmektedir.

1.3. Tezin Yöntemi

Tezin yöntemi, Louis Kahn'ın tüm yapılarının ortak anlatım şeklinin ortaya konulabilmesi için bu anlatım dilini kapsayıcı anlamda üç yapısının belirlenerek bu yapıların iç mekan biçimlenişlerinin irdelenmesidir. Araştırmalar sonucunda çıkan bilgiler ile analizlerin yapılması, tasarım süreçlerinin okunması ve ortak dilin ne olduğunun belirlenmesi amaçlanmış ve toplanılan bilgiler doğrultusunda Kahn ile irtibatı olan şahısların yorumlarının da değerlendirilerek sürece katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Seçilen yapıların ayrı ayrı belirlenen temel unsurlara göre incelenmesi sonucunda edinilen bilgilerin kıyas yoluyla ortak bir anlatım diline ulaşımın sağlanması ön görülmektedir.

Görsel öğeler yardımı ile birlikte yapıların tasarım süresi boyunca hangi aşamalardan geçerek değişime uğradığı ve bunun sonunda ortaya çıkan yapının iç mekan biçimlenişine etki eden faktörlerin nasıl bir anlamda tasarım sürecine dahil olduğunun da ayrıca belirlenmesi gerekmektedir.

Bu tez çalışması, konusal mekan örnekleri bakımından anıtsal tipolojilerin iç mekan niteliklerini araştırır. Bunu gerçekleştirirken de kendi üretmiş olduğu düşünsel ve metinsel kaynaktan da yararlanır.

2. BÖLÜM: LOUIS I. KAHN'IN MİMARİ ÜRETİMİ VE YAPILARIN BİÇİMLENİŞİ

2.1. Mimarlık Ortamına Katkısı ile Louis I. Kahn

Louis I. Kahn 20 Şubat 1901 yılında Estonya'nın Parnu kentinde doğmuştur. Asıl adı Leiser-itze Schmulowsky'dir. 1905 yılında ailesi ile birlikte Amerika Birleşik Devletlerine göç eden Kahn, Philadelphia'da büyüdü ve 15 Mayıs 1914'de Amerikan vatandaşı oldu. Pensilvanya Üniversitesi'nde eğitim gördü ve 1924'de yüksek lisans derecesini tamamladıktan sonra Carcassonne'ye yerleşti. 1947 yılından itibaren on yıl süre ile Yale Üniversitesi'nde, ardından da Pensilvanya Üniversitesi'nde eğitim verdi. Mimarlık okulunu bitirdiğinde 1929 ekonomik bunalımı nedeniyle yıllarca verimli bir çalışma ortamı bulamamıştır. İlk önemli yapılarını 1950'lerin başlarında yani 50 yaşını aştığında vermeye başlamıştır (URL-1).

Şekil 2.1. Louis Kahn'a bakış (URL-1)

Louis Kahn'ın mimarlığında çeşitli etkilerin izleri görülebilmektedir. Zaten kendisi biçimsel sorunlara ağırlık veren bir akademik eğitim görmüştür. Avrupa'da bulunduğu zamanlar Eski Yunan, Roma ve çağdaş mimarların yapılarını inceleme fırsatı bulmuştur. Planlarının birbirini dik kesen iki doğru üzerine gelişmesi Frank Lloyd Wright geleniğini, geniş ve çok amaçlı mekan düzenlemeleride Mies van der Rohe' nun uygulamalarını anımsatmaktadır fakat bu durum diğer mimarlar ile doğrudan ilişki kurduğu anlamına gelmemektedir. Kahn'ın mimarlığa yaklaşımı duygusal ve sezgiseldir.

Kahn'ın tüm yapılarında malzeme, doğal aydınlatma ve ölçek ön plandadır. Bir mekanın, mekan olabilmesi için doğal aydınlatmanın kullanımının doğru bir biçimde yapılması gerektiğini savunur. Malzeme kullanımında, Kahn'ın kendi yaşam biçimine ait izler görülse de bazı yapılarında Brütalizme (Dışa Vurumculuk) karşı eleştirisi olarak algılamak da mümkündür. Özellikle Richards Tıbbi Araştırmalar Merkezi'nde Kahn, dik açısal ve rasyonel tasarım kavramı çerçevesinde betonarme strüktür ve tuğla dolguların olduğu gibi görünmesini sağlayarak, yapının planını okunur hale getirmiştir. Burada Kahn'ın "Mimari bir mekan, nasıl yapıldığı aşikar olandır" sözünün somutlaşmış hali görülmektedir (URL-37).

Şekil 2.2. Richards Tıbbi Araştırmalar Merkezi, (URL-36).

Brütalist mimaride iç mekanlar dışarıdan okunacak bir biçimde konumlandırılmaktadır. Genellikle büyük ölçekte rijit geometrinin kullanımı söz konusu olup binaların çoğunda brüt beton kullanılmıştır ve herhangi bir kaplama malzemesi olmaksızın çıplak bırakılmıştır. Bununla birlikte dekoratif unsurlardan mimariyi uzaklaştırmak ve mimari tasarım dilinidaha yalın hale getirmek amaçlanmıştır (URL-38).

Şekil 2.3. Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü, (URL-27).

Kahn'ın Brütalizme karşı getirdiği en önemli eleştirilerinden biri de Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'dür. Bu yapıda Kahn'ın modernizm çerçevesinde uluslararası üslup ile Brütalizmi ilişkilendirdiği yansıtılmaktadır. Kullandığı malzeme biçimi ve yapının insan ölçeği ile olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda Brütalizmi Kahn'ın yorumlayışının farklılıkları da ayrıca netleşmektedir. Her mekanın kendine özgü niteliklerinin olması ilkesinden yola çıkılarak Kahn'ın bu yaklaşımının mekanın insan doğasına hizmet eder nitelikte olmasını amaçladığı görülmektedir.

Yapının tüm sütrüktürünün tam anlamıyla dışarı çıkarılmasının aksine insan ruhu ile olan ilişkisine verilen öncelikten ve malzemenin doğasına yönelik kullanımının Kahn'ın kendi üslubüne yorumlanmasından dolayı Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü, Brütalizme karşı eleştiride farklı bir önem kazanmaktadır. Çünkü Kahn'ın insan ruhu ile mekan arasındaki kurduğu ilişkinin bir yansıması olarak kullanılan malzeme biçiminin Brütalist mimaridekinden farklılaşması söz konusudur. Bu da mekan tasarımında malzemenin de doğasını aramakla insan-mekan ilişkisinin kalıcı ve doğru bir şekilde sağlanabileceğinin bir göstergesi olduğu anlamına gelmektedir.

Kahn bir şeyin doğasının aranması gerektiğini ve tasarımın mevcudiyete yönelen bir biçim olduğunu savunur. Anıtsallık, Kahn'a ait yapıların temelini oluşturur. Bu bağlamda kullandığı iki önemli malzeme ise beton ve tuğladır. Betonu Le Corbu-sier'in aksine çıplak olarak kullanmıştır. Gerek duyulan yapının zaten kendisinin oluşacağı düşüncesindedir ki bu düşünce o şeyin doğasının aranması ile ilintilidir (URL-2).

Kahn'a göre iç mekan dış mekanı geçerli kılar. Tasarımın programlanmasından önce bir biçim çizimi yapılması gerektiğini savunur ve bu durum mekanı, boşlukları, dolulukları sanki kendi iradeleri varmış gibi bir tasarıma yöneltir (Gülgönen, 2017).

“Biçimin ne bir şekli ne de boyutu vardır. Biçimin sadece bir doğası ve ayırt edici bir niteliği vardır. Ayrılmaz parçaları vardır. Bir parçayı çıkardığınızda biçim ortadan kalkar. Biçim budur. Tasarım bunun varlığa tercüme edilmiş halidir. Biçim vardır, ama mevcut değildir, tasarım ise mevcudiyete yönelir. Oysa biçim zihinde var olur, dolayısıyla şeyleri elle tutulur hale getirmek için tasarlarız. Biçim çizimi adını verebileceğimiz, bir şekilde bir şeyin doğasını gösteren bir çizim yaparsanız bunu gösterebilirsiniz” (Köseoğlu,2017).

2.1.1. Louis I. Kahn Hakkında

Louis I. Kahn Rus-Japon savaşı nedeniyle 1905 yılında ailesi ile birlikte Amerika Birleşik Devletlerine göç etmiştir. Küçüklüğünde talihsiz bir kaza ile karşılaşır fakat bu durum ilerleyen yıllarda adından çokça söz ettiren yapılarının şekillenmesinde oldukça önemli bir katkı sağlamıştır. Ocakta bulunan közleri merak edip onlara dokunmak istemiştir. Alevi ve rengi ile dikkatini üzerine çeken közler sebebi ile Kahn'ın elbisesi tutuşur ve yüzünde kalıcı yanıklar meydana gelir. Çocukluğunda arkadaşları kendisine yaralı yüz diyerek alay etmişlerdir. Daha sonraları ise tasarımlarının vazgeçilmez iki malzemesinden biri olan brüt betonu hem çıplak hem de prüzlü yüzeylerle gözler önüne serecektir. Küçük yaşlarda müzik ve rerim alanlarındaki yeteneği onun güzel sanatlara yönelmesine neden olmuştur. Ortaöğretimini Philadelphia Güzel Sanatlar Akademisi'nde, Philadelphia Endüstri Sanatları Okulunda yapmıştır. Yoksulluk zamanlarında çizim yapabilecek bir kalem dahi bulamamış olması onu bu isteğinden geri bırakmayıp çizimlerini kömürler ve kamışlar yardımı ile yapabilmesine olanak sağlamıştır (Whitaker, William, 2012).

Şekil 2.4. Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü, (URL-3)

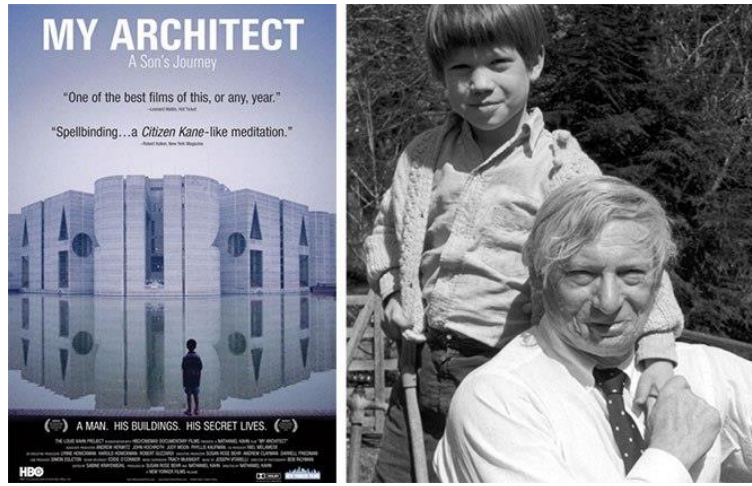

Özel hayatı ile ilginç bir kişiliğe sahip olan Kahn'ın aynı şehirde birbirlerinden habersiz üç kişi ile evli olduğu bilinmektedir. Aynı şehirde yaşayan, birbirlerinden haberleri olmayan bu kişiler Kahn'ın cenaze töreninde tanışmışlardır. Louis Kahn, New York şehrinde Pensilvanya İstasyonu'ndaki erkekler tuvaletinde kalp krizi sonucu ölü olarak bulunmuştur. Pasaportundaki ev adresini karalamıştır ve bu yüzden de teşhis edilmesi üç gün sürmüştür (URL-4).

“Silence and Light” ve “My Architect: A Son's Journey” Louis I. Kahn ile ilgili iki film. Filmlerden ilki Kahn'ın ölümü sonrası çekilmiş sanatçının tamamlanmış yapıtları arasından en önemli altısı olan: California La Jolla'daki The Salk Enstitüsü; Texas Fort Worth'teki Kimbell Sanat Müzesi; Connecticut New Haven'daki İngiliz Sanatı Merkezi; New Hampshire Exeter'da bulunan Philips Exeter Akademisi'nin Kütüphanesi; Hindistan Ahmedabad'taki Hindistan Yönetim Bilimleri Enstitüsü ve Bengladeş Daka'da bulunan Parlamento Binaları irdelenmektedir. (URL-5)

My Architect; babasını küçük yaşta kaybetmiş olan Nathaniel Kahn'ın babasını tanımak ve anlamak için sürdürdüğü beş yıllık serüvenin hikayesini ve yapıları aracılığıyla babası ile kurduğu bağı anlatmaktadır. Nathaniel Kahn, Louis I. Kahn'ın garıresmi evliliğinden olan tek erkek çocuğudur. Frank Gehry, I. M. Pei ve Philip Johnson'a kadar pek çok özel kişilerin de bulunduğu bu film, Kahn'ın adeta, tuğla, beton, ışık ve gölgenin geometrik bileşeni olarak tanımlanması dışında entrikalarla dolu hayatını ve yaşamındaki sırlarını açığa çıkarmaktadır.

Şekil 2.5. My Architect film kapağı, film görseli, (URL-6), (URL-7).

2.1.2. Arketip Değerlendirme ile Üretim Biçimleri

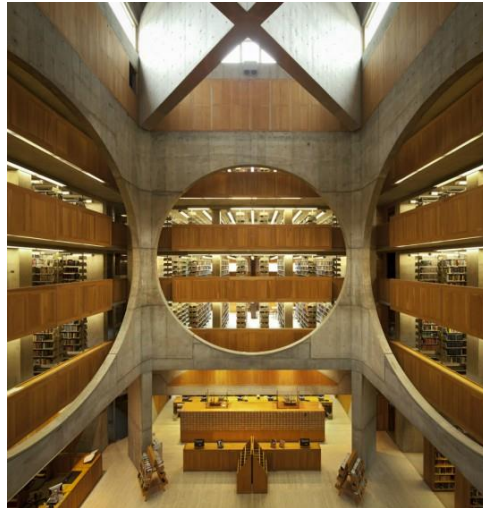
Kahn'ın tarihselci olduğu kesin bir dille ifade edilebilse de bu durum onun tarihi yadsıyan ve olağan dışı bir tarihçi olmadığı anlamına gelmemektedir. Tarihçilerin geçmişin biçimlerine bağlı kalmasının aksine o bunları gerçek anlamlarından soyutlayıp güncel ve Modernist bir yaklaşımla yeniden yorumlar. Kahn tarihin özünü keşfetmeyi zor yollardan arayarak ona bağlı kalarak keşfetmek yerine adeta tarihe saygısızlık edercesine onu kendi potasından süzer ve keyfince düzenler. İşlevsel bağlamdan koparır (Togay, 2002).

“Modernistler çağın ruhuyla çelişmeyi kabul etmediler. Onun dışında kalanlarsa, ya bu çelişkiye razı oldular ya da çağın ruhu savının geçerliliğini sorguladılar. Louis I. Kahn ise bu ikisinin arakesitinde bir bölgede konumlanmaktadır. O bir tarihselci olmayacak kadar Modernist ve bir Modernist olmayacak kadar tarihselci gözükmekte” (Togay, 2002).

Kahn, mimarlık tarihi kitaplarının okumak için değil, resimlerine bakmak için başvurulması gerektiğini savunur. Tasarladığı kütüphanelerin bir çoğunda mekanın biçimlenmesi konusunda bu düşünceden yola çıkmıştır. Ayrıca o kütüphanenin sanki daha önce dünyada hiç kütüphane yokmuş gibi planlanması gerektiğini savunur. Özellikle de bir mimarlık okulundaki kütüphanenin dosya ve kataloglarının sayfalarının çevrildiği yer olmaktan ve büyük olmaktan ziyade, davetkar ve her kitapla insanın kişisel temas ve ilişkiye geçilebildiği bir yer ki kendi yerinin de doğasından kaynaklanan belirlenmiş sonucu oluşması gerektiği öngörür. Bu sebepten dolayıdır ki “kütüphane”nin kütüphaneden farklı bir şey olduğunu anlatmaya çalışır. Kahn’a göre bu durum tamamen kütüphanenin doğası ile alakalıdır. (Dikbaş, 2014).

“Kütüphaneyi birinci kat, ikinci kat, üçüncü kat diye yayarsanız, doğasına karşı çıkmış olursunuz. İnsanları kütüphaneden geçirmek için kendinizi zorlamamalısınız. Yapısında "Burası vakit geçirmek için ne harika bir yer" diyen bir şey olmalı yalnız; elbette kütüphanenin yerinin bununla çok ilgisi var, erişim kolaylığının da çok ilgisi var, ama esasında sizin iletmeye çalıştığınız doğasıyla ilgisi var. Kütüphanede ışığın parlaması kötüdür, duvar boşlukları önemlidir” (Dikbaş, 2014).

Şekil 2.6. Exeter College Kütüphanesi, (URL-8).

Kahn’a göre bir şeyin doğasını aramak ve onun doğasına gösterilen sadakat kadar tasarım sürecinin doğa-ölçüm ilişkisine de dikkat edilmesi gerekmektedir. Ona göre bir yapı tasarım süresi boyunca ölçüye-gelmez olanla başlar, ölçüye-gelirliğe gider fakat ölçüye-gelmez olanla sona erer. Fiziki doğayı ölçüye-gelebilir olarak niteler lakin duygu,

nefret, ve soyutluk gibi ifade edilemez ifade edilebilmesi için ruh'un bazı şeyleri arzu edip doğaya meydan okumasının gerekliliğini ifade eder. Meydan okumanın aslında ruh'un doğasında var olan bir şey olduğunu da unutmamak gerekir. Bunun başlangıcını form ile tanımlar. Ona göre form tasarlanacak şeyin olmak istediği şey olmasına giden ruhsal bir yoldur. Ruhani bir yatkinliktir. Doğanın kendi içerisinde barındırdığı soyut elemanları içerir. Tasarımcı veya herhangi bir kişiye ait olmayıp olunmak istenen şey üzerine bir şeyin arzusudur. Form neyin yapıldığı, tasarım ise neyle yapıldığıyla alakalıdır. Bu yüzden ona göre tasarım tasarımcıya aittir, form ise kişiye ait olmayan yani yapılan şeyin ne olmak istediği arzusudur. Ortamın koşulları tasarımı belirlerken form üzerinde hiç bir etkisi yoktur. Yani Kahn'a göre form kendi deyimiyile başlangıcın dinidir (Wurman, 1986).

Şekil 2.7. Fort Wayne Güzel Sanatlar Okulu ve Performans Sanatları Tiyatrosu, (URL-9).

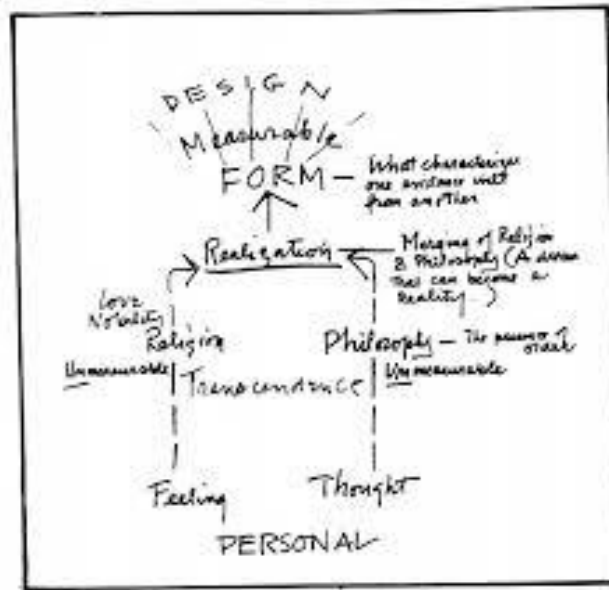
“Varoluş iradesi ruhtadır. Kişisel olan duygu kendini dine dönüştürünce (kasıt din değil dinin özüdür), düşünce felsefe haline gelince, o zaman zihin kendini realizasyona açar. Realizasyon şudur diyelim; Mekanın herhangi özel görünümünün varoluş iradesi... Böyle bir doğanın gerçekleştirimi zihnin, ruhla en yakın temasındayken yeni birşeyin olma isteğinde düşünce ve duygunun maddileşmesidir” (Güvenç, 2002).

Kahn mekanın herhangi özel görünümünün varoluş iradesinden bahsederken, tasarımcının zihnine aldığı etkileri tasarlama sürecinde olmak istenen mekanın doğalarında olması gerekene gidebilecek şeylerin yapısal dönüşümüne izin vermesi gerektiğini savunur. Bu durum ise zihnin başlangıcındaki halin, tasarlanan mekanın tasarım sürecinin geriye doğru okunmasını mümkün kılmayacak kadar dönüşüme uğradığını gösterir. Bu sebepten de dolaydır ki mekanı tasarlarken gerçekte, ilk defa öyle bir mekanın tasarlandığının düşünülerek boş bir zihinle tasarıma başlanması gerektiği sonucuna varılır.

Louis Kahn'ın mimarlığı 50 li yaşlarından sonar belli bir gelişme göstermekle ve tasarım sürecini insan ve mekanın duygusal ilişkisinin sınırsız özgürlüğünce devam ettirmesine ragmen sadık kaldığı bazı prensipleri vardır. Bu prensipler adeta onun mimarlığını anlatan anahtar kelimelerdir. Olağan durumlarda geçerli bazı kuralların tasarıma herhangi bir kısıtlama getireceğinin aksine Kahn'ı daha iyi tanımlayabilecek olan anıtsal, simgesel ve ruhsal kavramların doğrultusunda tasarımların insanla olan duygusal ilişkisinin daha güçlü bir şekilde hissettirildiği ve anlatıldığı görülmektedir.

“Form; "olma"ya ruhi yatkınlıktır. Bir doğaya yakaran bölünmez soyut elemanları içerir. Olunmak istenen şey üzerine bir şeyin arzusudur. Form; ortamsal koşullara da kişiye de ait değildir. Aynı zamanda form; neyi yaptığımız, tasarım; nasıl (neyle) yaptığımızdır. Tasarım, tasarımcıya aittir. Form ise kişi aidiyetinde olmayandır. Tasarım ise ortamın koşullarınca belirlenir” (Güvenç, 2002).

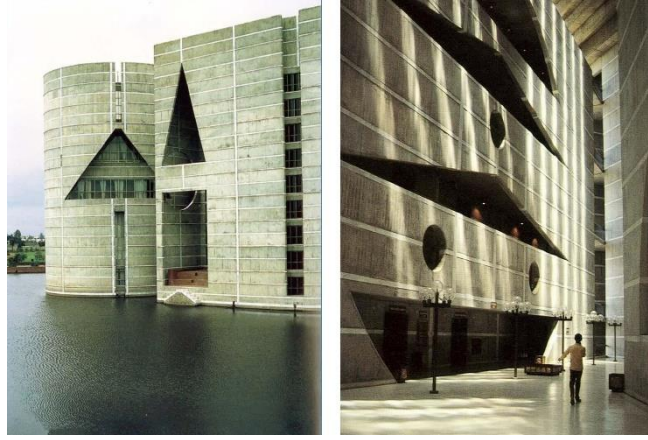
Şekil 2.8. Kahn'ın Form Şeması, (URL-10).

Form ve tasarımın kavramlarının ayrılığı Kahn'ın mimarisinin tam anlamıyla vazgeçilmezidir. Kahn'ın formu türkçe karşılığı olan şekil anlamına gelmez. Ona göre form; yapısal anlamda bir bütünü meydana getiren ayrılmaz parçaların ilişkisidir ve bu parçalar ise mekansaldır (Arredamento, 1992). Bu prensip formun soyut tasarımın ise somut oluşu ile alakalıdır. Projenin başlangıcı soyut olan formun aranmasından somut olan tasarıma bir geçiştir. Tasarım sürecindeki son aşama ise somut olan tasarımdan tekrar soyuta geçilmesidir. Bu tasarımın veya mekanın olmak istediği şeye dönüşmesidir.

İnsanın mekan ile kurması gereken duygusal bağın yolculuğunda ruhun ne istediğinin bilincinin sorgulanması Kahn'ın mimarlık anlayışının temelini oluşturur ve bunun sanat dışında başka bir şey ile ifade edilemeyeceğini savunur. "Mimarlık (hazırda) bir varlığa sahip değildir. Mimarlık mevcudiyete gelendir. İnsan yapmış olduklarının değil yapmamış olduklarının varlığıdır. Yapmış oldukları ihtiyaçlar (için) yapmak zorunda olduklarıdır. Henüz yapmamış olduğu şeyler ise varoluşun ta temelidir. Sanat dışında bunu hiçbirşey sağlayamaz." (Wurman, 1986).

Şekil 2.9. Bangladeş Ulusal Parlamento Binası, (URL-11).

Kahn'ın katı bir şekilde bağlı olduğu bir diğer konu da kuşkusuz temel geometridir. Tasarımlarında belirli ve aynı şekilde değişmez oranlarda azalan veya artan geometrik objeler kullanmakla birlikte bu geometrik objelerle hem duygusal iletişim kurarak bir imgeselleştirme yoluna gitmeye hemde bu geometriyi yalın ve katı hali ile kullanıp yapılarını kalıcılık ilkesi üzerine inşa etmeye çalışmaktadır. Modern mimarlığın getirdiği tasarım olgusunda hiç bir yerde bir geometrik obje yalın hali ile bulunmamaktadır. Bunun gerekçesi olarak işlevsellik daha ön plana çıkmış olsa bile Kahn'ın bu duruma getirdiği eleştiri çok nettir. Silindir, üçgen ve kare gibi temel geometrik objelerin, tasarladığı yapılarda, kendi deyimiyle kutsal mekanların ve insan kurumuna hizmet etmesi gereken mekanların oluşmasında ne denli işlevsel olduğunu göstermiş ve buna imgesel ve duygusal bir anlam yükleyerek bir eleştiri getirmiştir. Bazı mekanlarda bu geometrilerin tam anlamıyla işlevselliğinden söz edilemese de farklı bir amaç için orada oldukları söylenebilir. Bundan kasıt tam anlamıyla katı ve yalın geometrik kütlelerin rafine edilerek hafifletilmesi ve şeffaflaştırılması aynı zamanda da mekanın ışık ve gölge ile olan ilişkisinin biçimidir.

Şekil 2.10. Işık ve İç mekan İlişkisi, (URL-12), (URL-13).

Kahn'ın mekan kavramında mekan, yapı ve ışığın bir bütümlük içerisinde olması gerekmektedir. Mekanın nasıl yapıldığı ve nasıl inşa edildiği dışında birde bu mekanın ne gibi bir ışık ile düşünüldüğü ortaya konulmalıdır (URL-14).

Mekanın türlerine göre farklı ışık özellikleri bu mekanların farklı strüktürel özelliklere sahip olması anlamına gelmektedir. Ona göre mekanın oluşumunda doğal ışık çok önemlidir ve doğal ışığın düşünülmeden tasarlandığı bir mekanı mekan olarak tanımlamaz. Kahn'ın kendi deyimi ile; “Mekan harcanmış ışıktır” (URL-15). Doğal ışığın bazen makana sızmasını sağlayarak bazen de net geometrik boşluklar açarak tasarladığı mekanlarda kullanmıştır. Bu da onun tasarımının doğal ışık ile birlikte düşünüldüğünün bir göstergesidir. Daha da önemlisi boşuk ve doluluk ilişkisindeki ifade ediliş biçimidir.

Kullandığı yalın geometrik şekillerin boşlukların oluşumundaki anlamı mekan oluşmasında büyük önem arz etmektedir. Kahn'ın mekanlar ve yapıları için bahsettiği varoluş iradesi o mekanları oluşturan tasarım elemanlarının ifade ediliş biçimini destekler niteliktedir. Bu ifade ediliş biçimi ise tasarım elemanlarının da kendi içerisindeki kendi kendini ifade etme biçiminden kaynaklanmaktadır ki tasarım bütünlüğüne giden yolda duygusal bir bütünlüğe de ulaşılabilsin. Bu bağlamda ona göre ifade etme arzusunun yaşamın bir amacı olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Hem nefreti hem de sevgiyi ifade etmek. Bununla birlikte ele gelmeyen şeyleri ifade etmektir ki böylece; “Bir insan daima yaptığı işlerden fazla biridir. Çünkü o hiçbir zaman derin arzularını tam olarak ifade edemez” sözü daha iyi anlaşılabilir (Wurman, 1986).

Şekil 2.11. Exeter College Kütüphanesi, (URL-16).

“Sütun duvardan çıkıp geldi, duvar insana iyi hizmet etti, kalınlığı ve dayanıklılığıyla insanı yok olmaktan korudu. Ancak kısa zaman sonra, dışarıya bakma arzusu insana duvara bir delik açtırdı, duvarın çok canı acıdı, ve dedi ki: “Ne yapıyorsun?, ben seni korudum, sana kendini güvende hissettirdim; sense şimdi gelmiş bir delik açıyorsun!” Ve insana cevap verdi; “Ama bakmak istiyorum! Harika şeyler görüyorum ve gözlemek istiyorum.” Duvar yine çok üzülde ve daha sonraları insan duvara sadece bir delik açmakla yetinmedi, ölçüp biçilmiş, ince taşla süslenmiş bir lento yerleştirdi ve kısa zamanda duvar kendini iyi hissetti” (Dikbaş, 2014).

Bu bağlamda Kahn’a göre duvarı yapma düzeninden gelen açıklığı içeren bir duvar yapma düzenini meydana gelmiştir. Sütunun meydana gelmesi de insanın duvar ile olan duygusal ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Tıpkı kubbe ve mekanda da olduğu gibi ona göre artık duvar duvar olmaktan çıkmıştır.

Şekil 2.12. Duvar ve Taşıyıcı, (URL-17).

“Bir açıklık ritminde karar kılındı sonra duvarın kendisi tarafından, ki o artık bir duvar değil, bir dizi sütun ve açıklıktı. Bu tür kavrayışlar doğada bulunan bir şeyden doğmaz. İnsanın ruhunu ifade talep eden o mucizelerini ifade etmek için duygulu, gizemli bir histen doğar” (Dikbaş, 2014).

Sütunun aslında daha önceden olmadığı, tasarımcının kendini ifade etme arzusu üzerine duvar ile kurduğu duygusal iletişim neticesinde olmayan bir şeyin sanat ile açığa çıkabileceği anlaşılmaktadır. Seçim yapmak sanatın gerekliliğidir ve insanın ifade etme arzusu üzerine düşünmeye başlandığında tasarım farklı bir boyut kazanır. Doğa sadece kanunları ortaya koyar fakat insanın yapmadıklarının varlığı olduğu herşeyi sanatla yapması sonucu kendini ifade etmesi ile ilgilidir (Wurman, 1986).

Louis Kahn’a esnek olması gereken mekanların yanı sıra bir de katıyen esnek olmaması gereken mekanlar vardır. Bu mekanları saf bir ilham kaynağı ve hiç değişmeyen ve değişmemesi gereken yerler olarak nitelendirir. İnsan kurumuna hizmet eden her binada bulunması gereken kutsal mekanları çoğu zaman bu tür mekanlara dahil etmez. Hiç değişmeyen yerler olarak tanımladığı bu mekanlar belki de elli yıl sonar bile “*Bakarmısın bunu fark etmişmiydin*” gibi sözlerin söylenebileceği yerlerdir (Dikbaş, 2014). Yıllarca aynı görüntüyü insanın yüzüne vurması bu mekanların kimliği açısından son derece önemlidir ki bu durum sayesinde hem kalıcılığı hem de mekan ile insan arasındaki ruhsal birlikteliğin bir ilham kaynağına dönüşmesini sağlamaktadır. Bir mekan fiziksel olmaktan ziyade ruhsal olarak var olmak zorundadır ki kalıcılığı da buna bağlıdır. “Mekanın doğasında ruh ve belirli bir biçimde var olma istenci yatar, tasarım bu istenci yakından izlemeli ki bu yüzden çizgili boyanmış at zebra değildir” (Conrads, 1991).

Küçüklük kavramı her ne kadar standartlara dayandırılrsa da, Kahn oda tanımını farklı boyutlara taşımıştır. Bundan kasıt, bazı mekanların; kütüphanenin kütüphane olmaktan çıkması gibi, farklı mekanların da; demiryolunun doğası gereği önce sokak olmak istemesi gibi, başka mekanlara dönüşmesidir (Conrads, 1991). Bu düşünce çalışmanın ölçülemez olan soyut olma aşamasında uygulanmalıdır ki mekanın somutlaşmasından sonra tekrar soyutlaşabilme olanağı sağlansın. Bu sayede mekanın tasarımı öncesi yapılan biçim çizimi de uygulandığı takdirde tekrar soyutlaşan mekan ile insan arasında ruhsal bir bağ kurulur ve mekan kalıcı hale gelir. Amacın mekanın kalıcı halde gelmesi ile birlikte tekrar ve yeniden yorumlanmasıdır. Bu yorumlama mekanı o mekan olmaktan çıkarıp başka bir mekana dönüşmesini sağlamaktır. Bir tasarıma anlam yüklemenin yanı sıra tasarımın kendisinin de bir anlam ifade etme arzusu ve biçimi vardır. Önemli olan işin zaten var olan ve keşfedilmeyi bekleyen doğasını bulmak ve tasarımcının yapmaya çalıştığı mekanın varoluş iradesini ve ne olmak istediğini görerek tasarlamasıdır. (Conrads, 1991).

“Bir müzisyen olsaydım ve vals ilk icat eden kişi ben olsaydım, vals hiç de bana ait olmazdı, çünkü ben müzikal yapısının üç dörtlük ritme dayalı olduğunu söyledikten sonra herkes bir vals besteleyebilir. Bu valsın sahibi olduğum anlamına mı gelir? Oksijeni ilk keşfeden kişi ne kadar oksijenin sahibiyse ben de valsın o kadar sahibiyim. Mesele belirli bir doğayı bulmaktan ibarettir, bir profesyonel olarak bizim işimiz de o belirli doğayı bulmaktır” (Dikbaş, 2014).

Louis Kahn’a göre tasarım düzen içinde biçim üretmektir ve bu bir konstrüksiyon sisteminden ortaya çıkmaktadır. Ona göre bir şeyin doğasını bulmak için o şeye “neden” sorusu sorulmalıdır. O şeyin varoluş sebebi doğru bir şekilde analiz edildiği takdirde bu sefer de düzen arayışı içine girilmelidir. Bir şeyin düzenini keşfedebilmek içinse ona “ne” sorusu sorulmalıdır ki bu düzen çerçevesinde bir biçim üretilebilsin. Biçim ise doğasındaki yapısal öğelerden ortaya çıkar. Bir şeyin ne olmak istediği bu aşamada sorgulanmalıdır ki bu sayede mekanın doğasında ki belirli bir biçimde olan var olma istenci açığa çıksın.. En son olarak ise tasarım aşamasına geçilir ve bu aşamada “nasıl” sorusu sorulur. Bu durumda mekanın nasıl olacağına dair soruların sorulması o mekanı mekan olmaktan çıkarır. Diğer bir yandan ise tasarımın imgelenmesi söz konusudur ve bu imgelenme ise oluşan biçim sebebi ile düzenden kaynaklanır.

“Sanat düzende biçim üreten bir yaşamdır, düzen elle tutulmaz, sürekli olarak yükselen bir bilinç düzeyidir, düzen arttıkça tasarımdaki çeşitlilik de artar, düzen bütünleşmeyi destekler, mekanın ne olmak istediğinden mimar bildik olmayanı anlayabilir, bu bildik olmayana biçim verecek güç ve öz eleştiri yeteneğini düzenden alacaktır” (Conrads, 1991).

2.2. Biçim Dili ile Karşılıklı Bir Oluşum

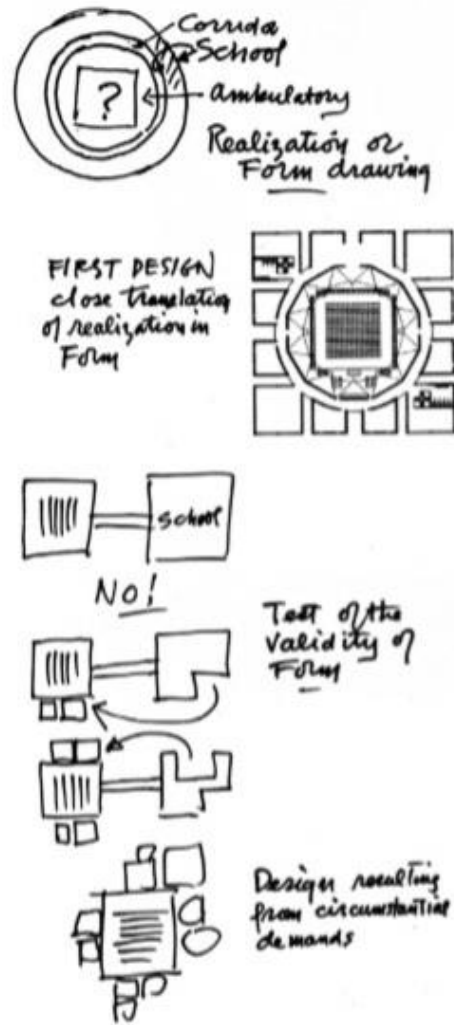
Mimari tasarım sürecinde form, diğer etkenler ile birlikte bu süreci istenilen sonuca ulaşabilmek adına doğru bir biçimde yönlendirebilecek en önemli tasarım öğesidir. Formu belirleyecek olan geometrinin amaca uygun kullanımı onu çok önemli bir etken haline getirmiştir. Louis I. Kahn’ın yapılarının biçimlenmesinde ise geometri çok çarpıcı biçimde kullanılmıştır. Gerek plan şemaları gerek ise üç boyutlu çalışmaları bunu net bir şekilde göstermektedir. Kahn’ın yapılarında biçimlenmenin yanı sıra öncelikli olarak bir biçim çizimi söz konusudur ki bunu soyut anlamda da anlatılmak istenen şeyin ortaya çıkmasında o şeyin varoluş iradesinin belirleyiciliğidir (Köseoğlu, 2017). Fakat Kahn ‘form’ kelimesinin türkçedeki ‘biçim’ anlamında kullanmaz. “ "Ne?" sorusu forma dair ve cevabı formda yatarken, "Nasıl?" sorusu tasarıma aittir. Çoğu kez elimizde forma dair bir bilgi olmadığından, oldukça aceleci bir tavırla tasarıma döneriz” (Cengizkan, 2017).

Kahn’ın yapılarının biçimlenmesinde geometri ve tasarım ilişkisinin kullanımı her ne kadar modernist gibi gözüksede bu süreçte düzen ve mekanın varoluş iradesinin görüldüğünü söylemek gerekmektedir. Bu nedenle de mekanın kalıcılığının fiziksel olmaktan öte ruhsal bağlamda var olmak zorunda olmasıyla alakalı olduğu anlaşılmaktadır. Kahn’ın yapılarında kütlede yalın geometrik formlar ve plan şemalarındaki soyut ilişkiler ağı oldukça nettir. Kahn’ın 20. yüzyıldaki modern anıtsallığı ortaya çıkaran bir mimar olduğu söylenebilir (Köseoğlu, 2017).

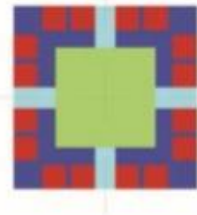

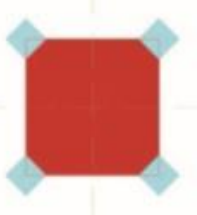

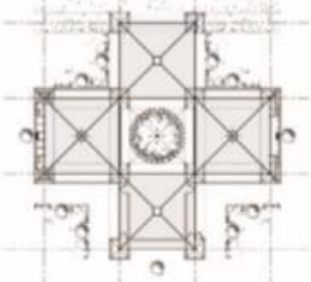

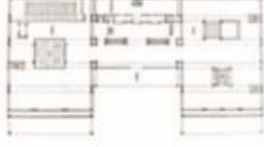

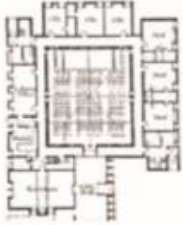

Kahn’ın geometri kullanımındaki en önemli farklılıklardan birisi de iç mekan tasarımlarında da kullandığı biçimsel katılıktır. Bu katılık, mekana bir kalıcılık sağlamakla birlikte mekanın bazı özelliklerinin sonradan farkedilmesinin farkındalığı ile kullanılmıştır. Kahn bunu mekan tasarımlarının yanı sıra tasarım sürecindeki geometrik oranda da kullanmıştır.

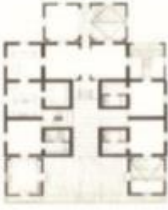

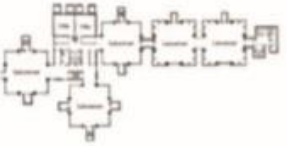

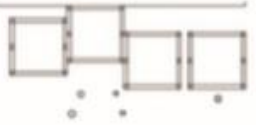

Kahn'ın kullandığı biçimler ve formlar, mekanın bir varlık olarak bedene kavuşmasına ve anıtsallığa katkıda bulunur (Gast, 1998). Bu durum Kahn'ın formu, tasarım sürecinde tek başına ele aldığını gösterir gibi gözükse de Kahn'ın başlangıç eskizleri form ile birlikte fonksiyonel ilişkisinde kurgulandığını göstermektedir.

Şekil 2.15. Kahn'ın form üzerine eskizleri, (Köseoğlu, 2017).

Şekil 2.16. Analiz: planlar, düzlemsel plan şemaları ve biçim kelimeleri, (Köseoğlu, 2017).

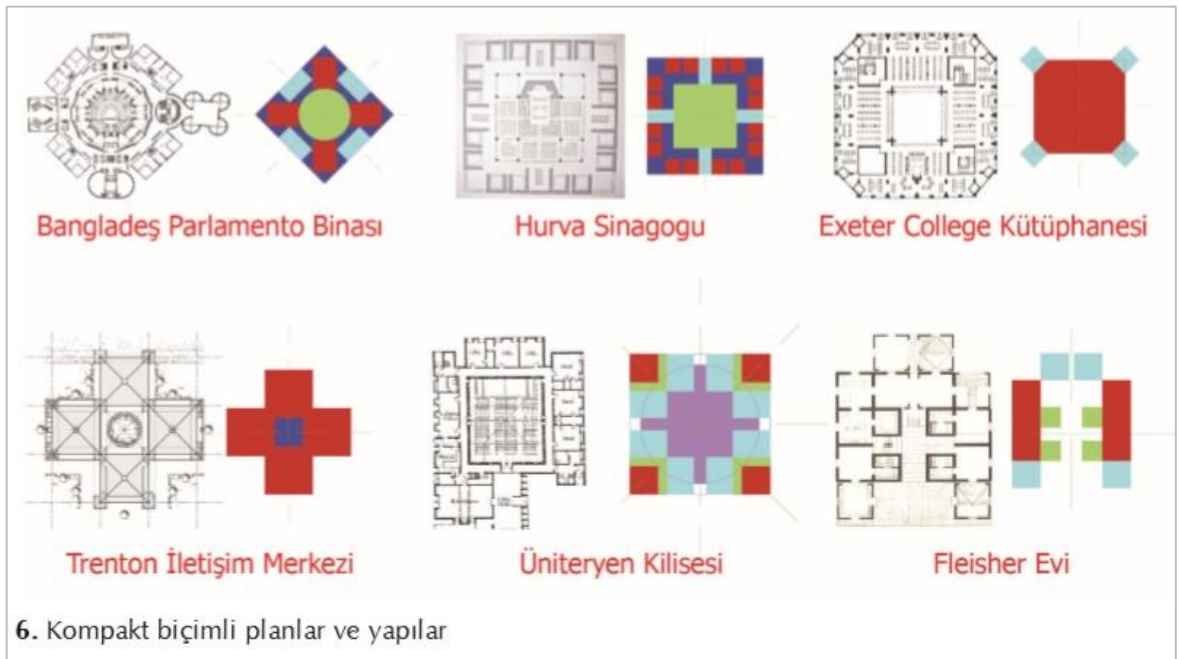
YAPININ ADI	PLAN	SOYUT PLAN ŞEMASI	BİÇİM KELİMELERİ
Bangladeş Parlamento Binası			
Hurva Sinagogu			
Exeter College Kütüphanesi			
Trenton İletişim Merkezi - Hamam			
Kimbell Sanat Müzesi			
Üniteryen Kilisesi			

<p>Fleisher Evi</p>			
<p>Tompkins Evi</p>			
<p>Erdman Öğrenci Yurdu</p>			
<p>Richards Tıbbi Araştırmalar Merkezi</p>			
<p>Devore Evi</p>			
<p>Weiss Evi</p>			
<p>Ehle Evi</p>			

Adler Evi			
Fisher Evi			

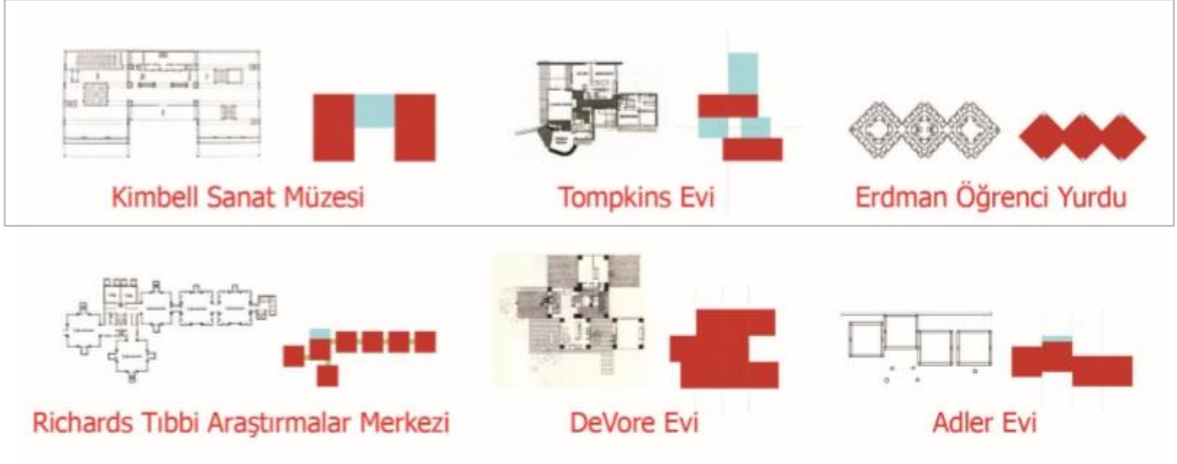
Kahn'ın tasarım sürecindeki biçimsel anlatımı irdelendiğinde soyut ilişkiler ağının kendini gizlemesinin aksine bilinçli bir şekilde sergilenmesi söz konusudur. Fakat bu durum kendisinin formlar anlamında geometri ve tasarım ilişkisine indirgenmesi anlamına gelmez.

Şekil 2.17. Kompakt biçimli planlar ve yapılar (Köseoğlu, 2017).

Şekil 2.18. Dağınık ya da Modüler Oluşuma Sahip Planlar ve Yapılar (Köseoğlu, 2017).

Şekil 2.19. Dağınık Özellik Gösteren, Ancak Modüler Olmayan Biçimli Planlar ve Yapılar (Köseoğlu, 2017).

7. Dağınık ya da modüler oluşuma sahip planlar ve yapılar

8. Dağınık özellik gösteren, ancak modüler olmayan biçimli planlar ve yapılar

3. FORT WAYNE SAHNE SANATLARI MERKEZİ, EXETER COLLEGE KÜTÜPHANESİ, SALK BİYOLOJİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAPILARININ İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞLERİNİN ANALİZİ

3.1. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi'nin İç Mekan Biçimlenişi

3.1.1. Biçimsel Analiz

3.1.1.1. İşlev ve Mekan Kurgusu

Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi 1959 yılında İndiana'daki Güzel Sanatlar Vakfının kentin yenileme program çerçevesinde bir toplanma alanı oluşturulması fikri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu fikir doğrultusunda tasarlanması hedeflenen kompleks yapı Kahn'ın ölümü sebebi ile sadece tiyatro binasından meydana gelmektedir. 10959 yılında Güzel Sanatlar Vakfı o dönemde tanınmış bir çok mimarın adı üzerinde düşünmesine rağmen vakfin inşaat komisyonu başkanı Irving Latz, Kahn'dan tasarım ve yer seçimi için yardım istemiştir (Togay, 2002).

Şekil 3.1. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

“Kahn iç strüktürü bir keman, dış duvarları da tuğladan inşa edilmiş bir keman kutusu benzetmesiyle tasarladı. Beton "keman" filarmoni solonunun ana nüvesiydi. Kesman ve keman kutusu benzetmesi tiyatrodada incelikle işlendi. ... Burada ana fikri oluşturan keman ve keman kılıfı referansı Kahn'ın "hizmet gören ve hizmet alan" yaklaşımının müziksel bir ifadesi de sayılabılırdı” (Togay, 2002).

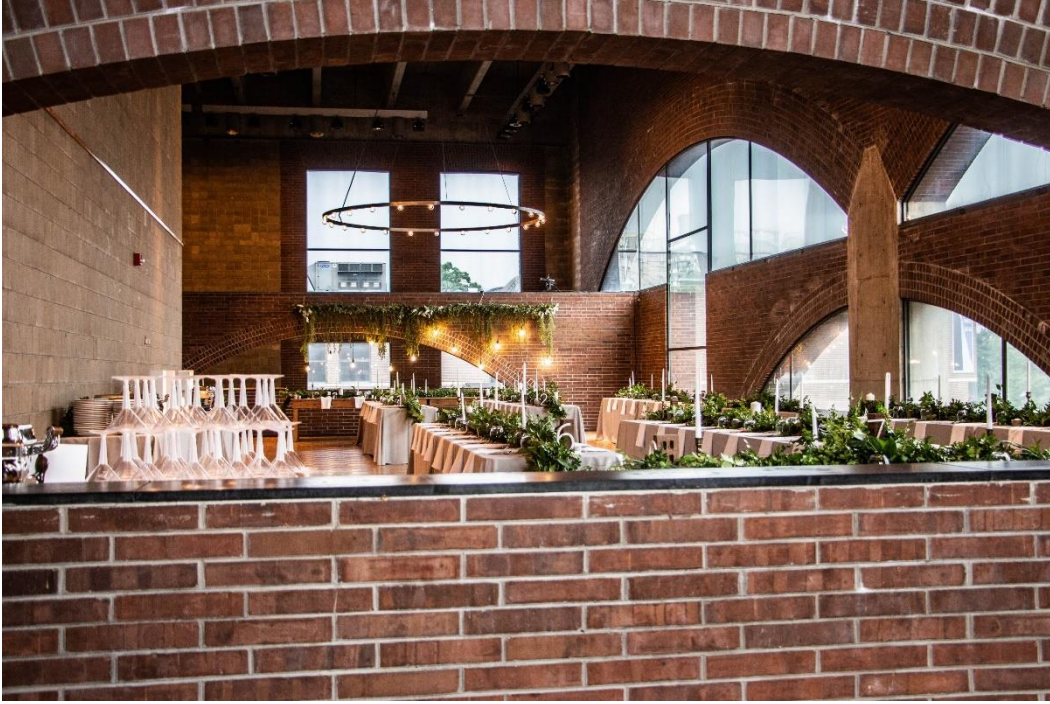
Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi'nin geometrik açıdan iç mekan ve dış mekan ilişkisinin önemi bu yapının Kahn'ın bu yapıyı, mekanın varoluş iradesi kapsamında tasarlanmasının yanı sıra müzikal bir aletin soyutlanması ve sonrasında strüktürel anlamda yapı oluşumunu nasıl şekillendirdiği ile göz önüne serilmektedir.

Şekil 3.2. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (Pavka, 2018).

Yapının iç strüktürü bir keman, kütlesi ise keman kutusu benzetmesi fikri ve bu fikrin geometrik anlamda bu yapıya aktarımı iç mekanı deneyimleyen bir kişi için dış mekan algısını güçlü bir şekilde içinde barındırmakla beraber iç mekanı yeniden yorumlamaya sevk etmektedir. Bu yapıda iç ve dış mekan ilişkisi o kadar güçlüdür ki iç mekanda bulunan bir kişi adeta dış mekanı yaşamışçasına yapının dış kütlesinde kullanılan geometrik açıklıklar ve malzemeler ile muhatap olmakla birlikte bu ilişkinin doğrudan sağlanmasına tanıklık eder. Bu durum ise kişiyi, Kahn'ın 'sokak bir odadır' sözünden yola çıkarak odanın da aslında bir dış mekan olabileceği gibi iç ve dış mekan arasındaki ilişkiyi, kütledeki geometrik açıklıklar aracılığıyla ki bu açıklıkların her ne kadar simgesel de olsa işlevselliğe olanak sağlamasının da düşünülmesi göz önünde bulundurularak, yaşamasını sağlar. Kişinin bu yapıdaki iç mekan algısı, mimari kütle ve iç mekan ilişkisinin geometrik açıdan doğrudan kurulmuş olması, malzemenin ve strüktürün gizlenmemiş halde tasarlanmış olmasından da ötürü, dış mekan ile benzer ilişkinin iç mekanda da kurulması doğrudan doğruya şekillenmiştir. Aynı ilişkinin kişinin yapıyı terk ederkenki yaşadığı deneyime benzemesi ise kütle ile insan ilişkisinin geometrik olarak doğrudan fakat ruhsal anlamda dolaylı yoldan kurulduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3.3. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-18).

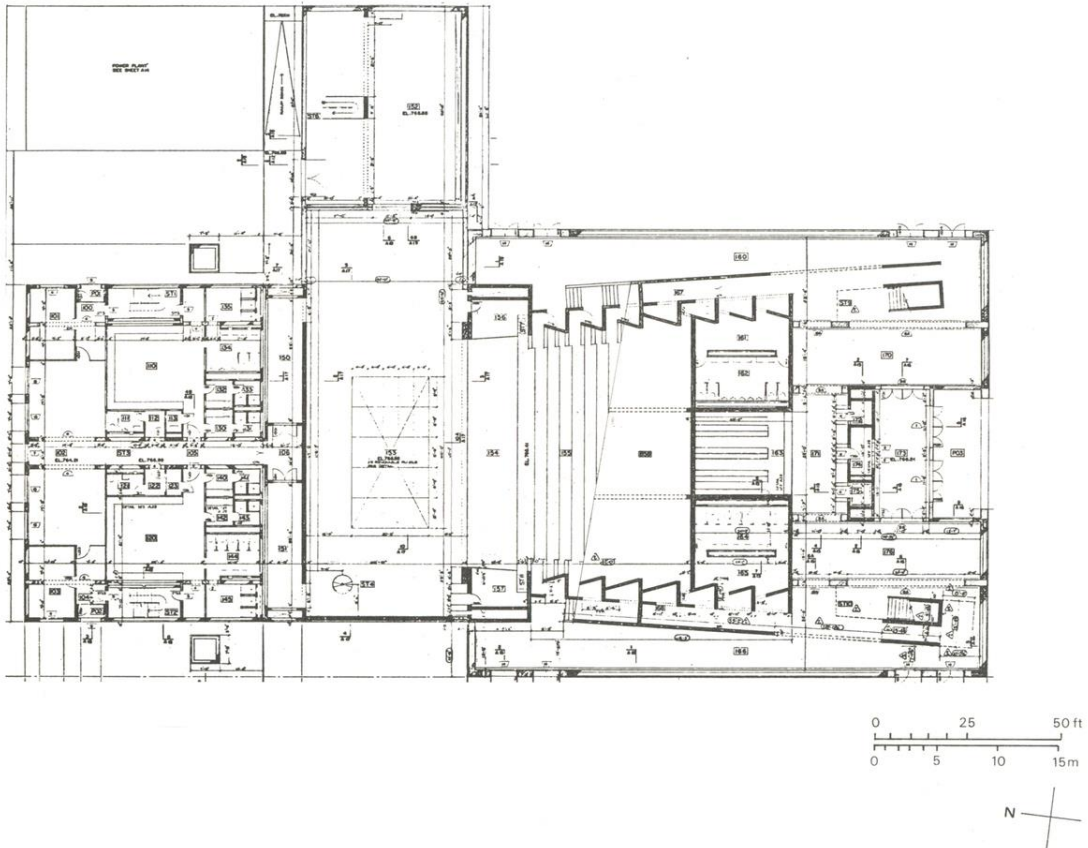

Kahn'ın kullandığı geometrinin katı, simgesel ve anıtsal olması her ne kadar işlevsellik bakımından daha az olanak sağlayacakmış gibi gözükse de iç mekan ve dış mekan ilişkisinde insan algısının istenilen şekilde kurulmasını sağlamakla birlikte, yapı-insan ve insan-iç mekan ilişkisinin güçlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu ilişkide işlevsellik mekanın var oluş iradesi kapsamında şekillendirilmiş ve insan adeta dış ve iç mekanı sanki arada bir kabuk ayraçı varmış gibi birlikte yaşamaktadır. Sabit geometrik açıklıklar yapının ağır kütesini hafifletirerek dış kabuğu daha şeffaf hale getirmiştir. Bu şeffaflık sayesinde yapıya yaklaşım hissi iç mekanda da devam eder fakat asıl amaç yapının bir insan kurumuna hizmet eder hale gelmesinin sağlanmasıdır. Kahn'ın iç mekan düzenlemesinde hizmet eden ve hizmet alan mekanların ilişkisinin plan şemasında olduğu üzere işlevsel olarak doğru kurulmasını amaçlanırken bu mekanların da bir bütün halinde insan kurumuna hizmet eden bir yapı haline gelmesinde katı geometrik oran ve açıklıkların ne denli etkili olduğu görülmektedir (URL-18).

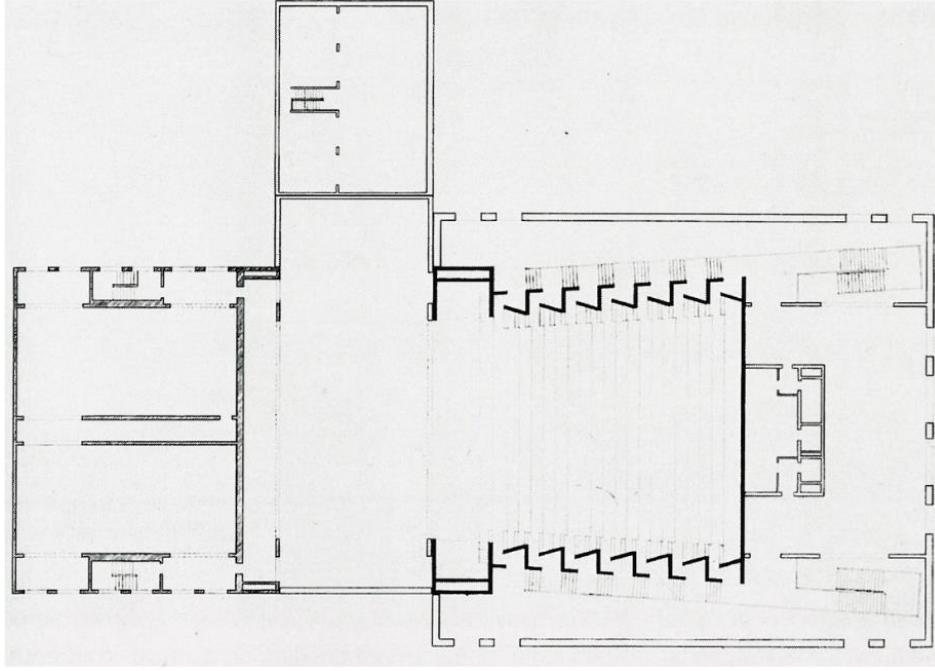
3.1.1.2. Mekan organizasyonu ve dolaşım aksları

Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi'nde Kahn'ın "hizmet gören ve hizmet alan mekanlar" anlayışı mekan organizasyonunun belirlenmesinde asıl rolü adeta üstlenmektedir. Plan şemaları ve kesitler bunu destekler nitelikte olmakla birlikte genel/özel alan oluşumuna da ayrıca katkı sağlamaktadır. Dolaşım aksları ise hizmet eden ve hizmet alan mekanların yerleşimine göre genişleyip daralmakta ve tiyatro salonu dışındaki diğer alanlarda belirli bir oranda artan yatay ve dikey açılar doğrultusunda konumlanmaktadır. Bu durum işlevsel anlamda her ne kadar mekan organizasyonunu kısıtlayıcı gibi algılsa da hizmet eden ve hizmet alan mekanların oluşumunda iç mekan kimliğinin belirlenmesinde önemli rol oynamakta ve bu kimliğin daha kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır (Togay, 2002).

Şekil 3.4. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-19).

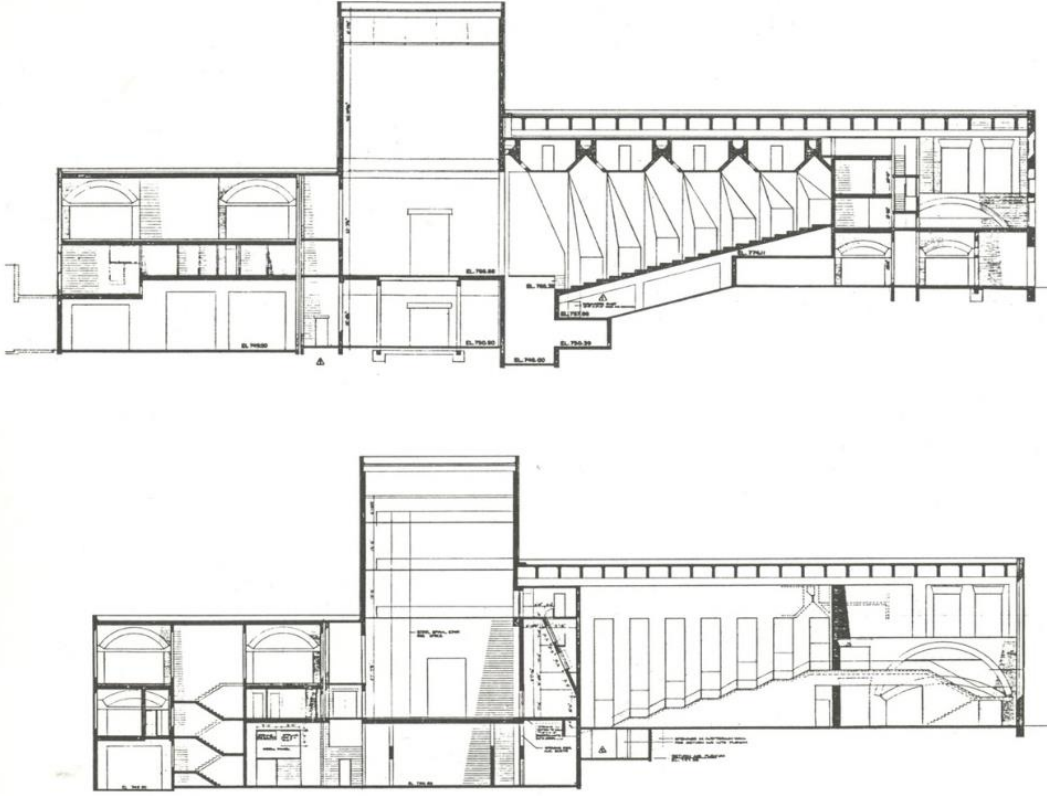
Şekil 3.5. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-20).

Tasarım şemasına bakıldığında, uzun ve dikdörtgenik bir konumlandırılma söz konusu olup alanın daha ince ve dikey dikdörtgen eleman ile doksan derecelik açı ile asimetric bir şekilde dengelenmesi görülmekte ve iç kısımlarda merkezi alanların varlığı ve bu alanlara hizmet eden mekanların kendi içerisinde bir hiyerarşisi olmakla birlikte bütün olarak merkezi ve hizmet alan mekanları çevreler nitelikte konumlandırılması hem dolaşım akslarının oluşumunu açıklamakta hem de burada ana fikri oluşturan keman ve keman kılıfı referansını Kahn'ın "hizmet gören ve hizmet alan" yaklaşımının müziksel bir ifadesi olduğunu açıkça göstermektedir (Togay, 2002).

Restoran ve çok amaçlı salon olarak kullanılan mekanın, tiyatro salonu, fuaye alanı ve diğer birimlerin oluşturduğu hiyerarşik düzenin hizasında konumlandırılmasının yanı sıra tiyatro salonunu çevreleyen farklı kottaki ulaşım aksı ile bağımsız bir şekilde kullanılabilmesine olanak sağlanmış ve salon ile birleşim noktasında, hizmet eden mekanlar hiyerarşisi oluşturularak mekanlar arası bir diğer ulaşım bağlantısı kurulmuştur.

Şekil 3.6. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-19).

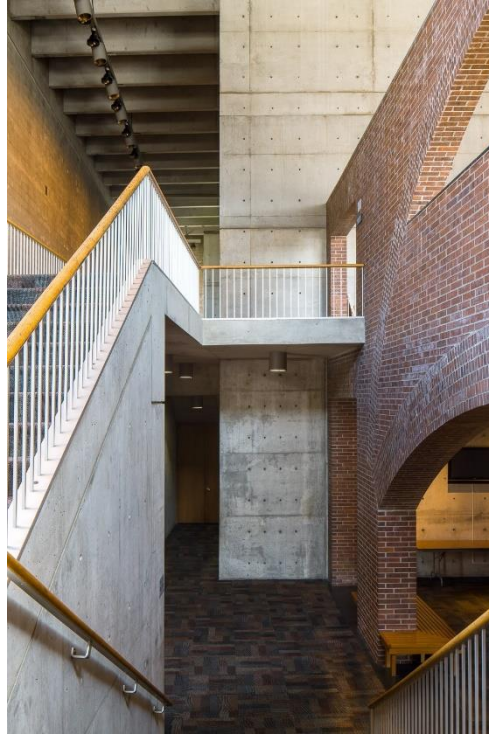
Tiyatro salonu boyunca genişleyen açılı duvarların sürekliliğinde oluşturulan iki merdiven, çok amaçlı salona ve sahne alanına hizmet ederken, dahil olduğu ve tiyatro salonunu çevreleyen galeri boşlukları ile diğer hizmet eden mekanların daha özel olan mekanlar ile ilişkisini sağlamakta ve bu alanların mekansal kimliklerinin kazanımında belirleyici bir etkendir.

Plan şemasının sol kısmında kalan diğer birimlerin simetrik olarak hiyerarşisini oluşturan ulaşım aksı, fuaye, tiyatro salonu ve çok amaçlı salonun diziliminin sürekliliğinde dik bir duvar ile kesilerek, kendi içerisinde hizmet alan ve hizmet eden mekanlar topluluğunun oluşumunu sağlamakla birlikte daha genel alanlar ile olan ilişkisinde belirleyici olmuştur.

3.1.2. Anlamsal analiz

Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi'nin tasarımında barındırdığı en önemli unsurlardan biri Kahn'ın deyimi ile 'Mekanın Varoluş İradesi' olgusudur. Bu durum tasarımın oluşmasında her ne kadar belirleyici olsa da Kahn'ın yaşantısındaki bazı etkenlerde tasarım sürecine dahil olarak mekan içerisinde kendini göstermektedir. Yapınının dışında ve iç mekanda da görüldüğü üzere tuğla duvarlardaki açıklığı oluşturan kemer strüktürel anlamda duvar içerisinde devam etmesinin yanı sıra aynı zamanda bir geçiş oluşturarak imgesel bir algı ortaya koymaktadır. Ayrıca tuğla duvarların ve brüt betonun birleşiminde üçüncü bir eleman bulunmamasının yanı sıra gizlenmemeleri de tasarım oluşumundaki bir şeyin doğasının aranması ilkesini savunur niteliktedir.

Şekil 3.7. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

Gerek mimari kütlede gerekse iç mekan tasarımının oluşum süresince üzerinde durulan bir diğer önemli düşünce ise esnek olmama durumudur. Bu durum insanın mekan içerisinde geçirdiği zamana bakılmaksızın her seferinde yeni bir alanını veya özelliğini farketmesini sağlamaktadır. Mekan bu sebepten dolayı da asla esnek olmaması gereken mekanlar olması olgusu doğrultusunda tasarlanmıştır.

3.1.3. İç mekan yaklaşımları

3.1.3.1. Malzeme

Dış kabuğu neredeyse tuğladan oluşan ve cam ile desteklenen yapıda Kahn'ın yapılarındaki vazgeçilmez malzemelerden biri olan brüt beton, ahşap ve taş kullanımı tuğla ile birlikte iç mekanda kullanılan başlıca malzemelerdir. Yalın ve çıplak halde bırakılan brüt beton iç mekan tasarımının en önemli tasarım elemanlarından birisi olup kullanım biçimindeki geometrisi ve keskinliği de mekan tasarımındaki ana fikri tam anlamıyla destekler niteliktedir. Kahn'ın küçük yaşlardaki geçirdiği kaza sebebi ile yüzünde oluşan izler mekan içerisinde yer yer görülmektedir. Ayrıca tiyatro salonundaki brüt beton kullanımı sese hakim olunabilmesi ve gösteriyi düzenleyenlere ait her türlü sesin izleyiciler tarafından algılanabilmesi açısından tasarlanan ritmik elemanlara uygun halde keskin ve açılı bir biçimde kullanılmıştır.

Şekil 3.8. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi, (URL-35).

Mekan içerisinde kullanılan tuğla, brüt beton ve ahşap gibi malzemeler sıcak ve soğuk dengesinin kurulmasını ciddi biçimde sağlamakla beraber zeminde kullanılan malzeme ile uyumu her mekan için farklı bir denge yakalayarak, ergonomic bir ortam sunulmasını sağlamaktadır. Kahn'ın bir çok yapısında vazgeçilmez olan katı gri brüt beton, sari ahşap malzemelerle ve hem içer de hem de dış kabukta kullanılan tuğla ile dengelenerek kullanıcıya sade olmakla birlikte soyut ve somut anlamda verilmek istenen mesajın doğru bir şekilde algılanmasını sağlamaktadır.

3.1.3.2. Aydınlatma

3.1.3.2.1. Doğal aydınlatma

Kahn'ın bir mekanın mekan olabilmesi için gerek olan en önemli şeyin doğal aydınlatma olduğu fikrinin yansıması bu yapının oluşumunun belirleyici özelliklerinden bir tanesidir. Özellikle mimari kütle ve iç mekan ilişkisindeki en önemli faktör olan doğal aydınlatma iç mekanın kurgulanmasında ki ana fikrin desteklenmesinde vazgeçilmezdir. Bu sebeple insanın ihtiyaçlarına yönelik hizmet eden ve hizmet alan mekanların oluşumunda da belirleyicidir. Kahn doğal aydınlatmayı bazen bir ışık süzmesi gibi kullanırken bazen de mekan içindeki mekanları belirleyici bir faktör gibi doğrudan kullanır. Ve bu sayede insan iç mekan biçimlenişini deneyimlerken dışarı ile olan bağlantısının da kesilmediğini görür. (Evyapan, 2002).

Şekil 3.9. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

Kahn'ın doğal aydınlatmayı mekan içerisine alış şekli malzeme her ne kadar insan-mekan ilişkisi üzerine olsa da çıplak ve yalın halde kullanılan malzemenin detaylarının anlaşılmasında ve mekan içerisinde gölge ve ışık senkronizasyonunun belirginleşmesinde büyük bir etkidir.

3.1.3.2.2. Yapay aydınlatma

Mekan içerisindeki yapay aydınlatma tasarımı brüt beton malzemenin kullanıldığı yerlerde ve tuğla duvar ile ahşap malzemenin kullanıldığı alanlarda kimi yerde doğal ışık ile birleşerek sıcak ve soğuk alanlar olarak tanımlayabileceğimiz genel veya özel kullanım alanlarına yönelik bazı farklılıklar göstermektedir.

Şekil 3.10. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

İç mekandaki bazı ortak alanlarda yapay aydınlatma aynı zamanda bir dekoratif unsur olarak da kullanılmakla birlikte aydınlatmanın biçimlenişi yapının tasarımındaki geometri ile de ayrıca uyumlu olarak şekillenmektedir. Buna ek olarak bu alanlarda indirect bir biçimde kullanılan yapay aydınlatma bazen insan ölçeğinde bazen ise mekânın üst kısımlarında konumlanmaktadır.

Şekil 3.11. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

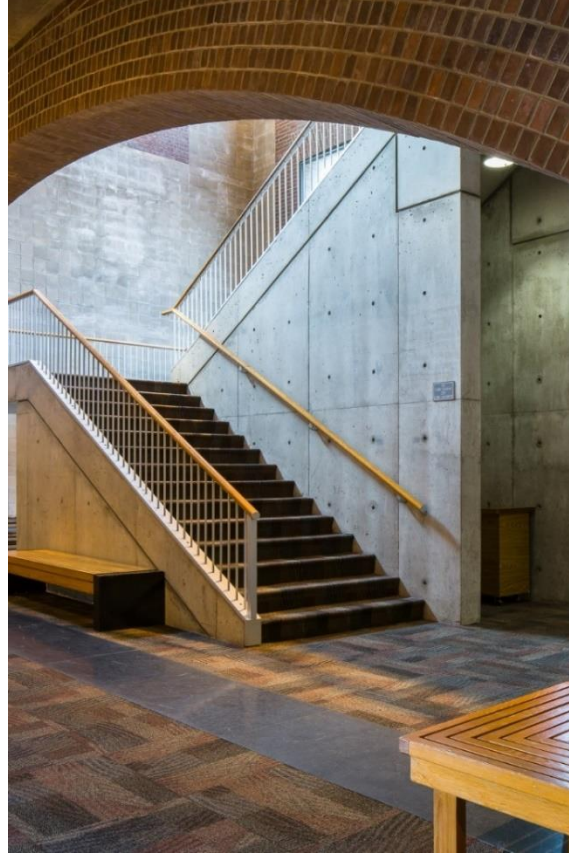
Şekil 3.12. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi, (URL-35).

3.1.3.3. Donatı elemanlar

Yapı içerisinde kullanılan donatı elemanlarının sayısı oldukça azdır. Kullanım şekilleri ise mekanlar arasındaki bölücü duvarları referans alarak ve iç mekandaki belirli boşluklarla göre düzenlenmektedir. Mekan içerisinde asla bir karmaşaya sebep olmaz, aksine renk ve malzeme seçimi ile birlikte dokusuyla da iç mekan algısının bütünleşmesine yardımcı olmaktadır.

Şekil 3.13. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

Diğer bir yandan ise bu elemanlar mekanı oluşturan ana renklerden bağımsız olmaz ve yapay aydınlatma ile de ayrıca belirginleştirilerek dokusunun ve tasarım amacının belirginleşmesi sağlanır. Hem işlevsel hem de estetik anlamda mekanın ayrılmaz bir parçasıdır.

3.1.3.4. Dekoratif unsurlar

Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezinin tasarım olgusu ve teması iç mekanda bulunan dekoratif unsurların bazı yerlerde nötr bazı yerlerde ise ritmik bir biçimde kullanılmasını şekillendirsede sayıları oldukça azdır.

Şekil 3.14. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-35).

Zeminde kullanılan halıda tuğla duvarlarla ve brüt beton ile doku ve renk olarak benzer bir ilişki kurabilmek adına eğimli ve köşegenli örüntüler mevcuttur. Kullanılan renk baskın olmamakla birlikte hemen hemen tüm zemini kaplayacak şekilde kullanılmıştır. Mekanda bulunan diğer dekoratif unsurlardan bazıları ise uzun duvarların üst kısımlarında bulunan şekiller ve canlı renk skalasıdır. Doğal ışığın daha çok gölge oluşturduğu yerde derinliği olan üç boyutlu nötr renkte elemanlar kullanılırken, gölgenin daha az olduğu yerde doğal aydınlatma ile direkt desteklenen canlı renk skalası bir dekor olarak kullanılmaktadır.

3.2. Exeter College Kütüphanesi'nin İç Mekan Biçimlenişi

3.2.1. Biçimsel analiz

3.2.1.1. İşlev ve mekan kurgusu

Exeter College Kütüphanesi Louis Kahn'ın en önemli yapılarından biri olarak kabul edilmektedir. Mekan organizasyonu balkonları da bünyesinde bulunduran okuma odası, okuma birimleri ve kitaplıkların bir merkez etrafında odaklanır vaziyette çevrenmesi doğrultusunda kurgulanmıştır. Kahn'a göre "kütüphane içine girdiğiniz bir oda olmalıdır" ve ayrıca kişisel okuma alanlarından oluşmalıdır. Bu doğrultuda Kahn bireysel olarak pencere kenarlarında daha özel okuma alanlarını tasarlanmasının yanı sıra bu mekanların merkezi odak halinde bulunan devasa açıklıklarla oluşturulan ve kitaplarında mekan gibi sergilendiği daha genel alan etrafında toplandığı bir düzen oluşturmaktadır. (Togay, 2002).

Şekil 3.15. Exeter College Kütüphanesi (URL-21).

"Binanın dış derinliğini, kitaplardan bağımsız, ortası delik bir tuğla gibi düşündüm. Kitapların ışıktan uzak istiflendiği iç derinliğini, ortası delik bir beton gibi düşündüm. Merkezi alan bu iki komşu deliklerin sonucudur; burası, büyük dairesel açıklıkların dört bir yanından kitapları görebileceğiniz giriştir. Böylece kitapların çağrısını hissedersiniz" (Togay, 2002).

Exeter College Kütüphanesi merkezi bir tasarım kurgusunu içerisinde barındırmakla beraber özel alanların daha genel alanlarla olan ilişkisinin gözler önüne serildiği ve bu sayede Kahn'ın "hizmet eden ve hizmet alan mekanlar" olarak tanımladığı olgunun yansıtıldığı en etkili örneklerden bir tanesidir.

Şekil 3.16. Exeter College Kütüphanesi (URL-22).

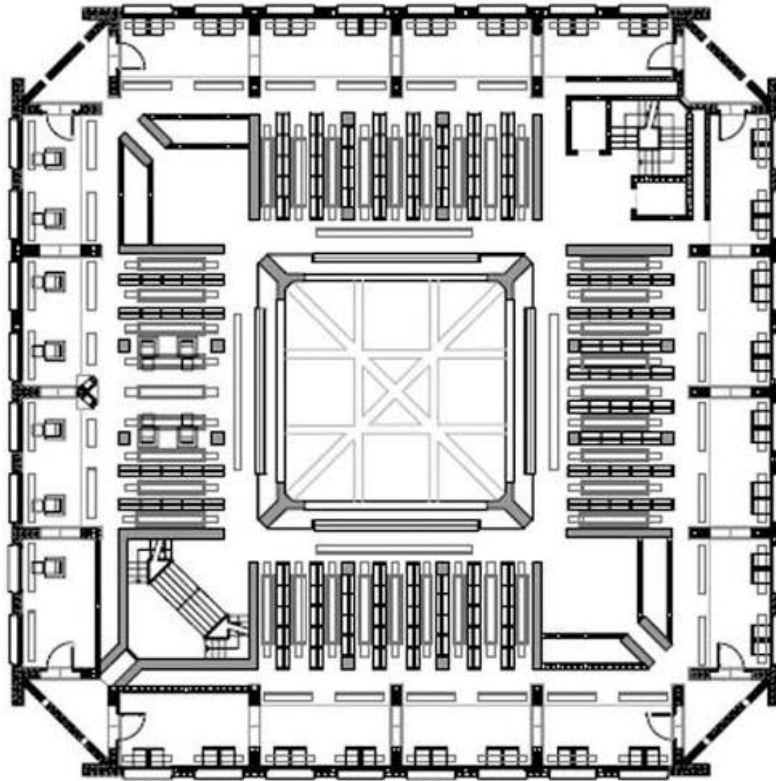

Kahn'ın en belirleyici unsur olarak kullandığı kitap ve insan ilişkisi mekanın hem işlevselliği hem de kurgulanması açısından öyle bir anlam kazanmaktadır ki sıra gelen duvarların ve özel bölmelerin geometrileri bu işleve yönelik kesin çözüm sunmakla birlikte estetik açıdanda "var oluş iradesi" ifadesini tercüme etmektedir. Ayrıca Kahn, mekandaki iç kabuğun bile aradan çekilebileceği bir insan ve mekan ilişkisini anlatmaktadır.

3.2.1.2. Mekan organizasyonu ve dolaşım aksları

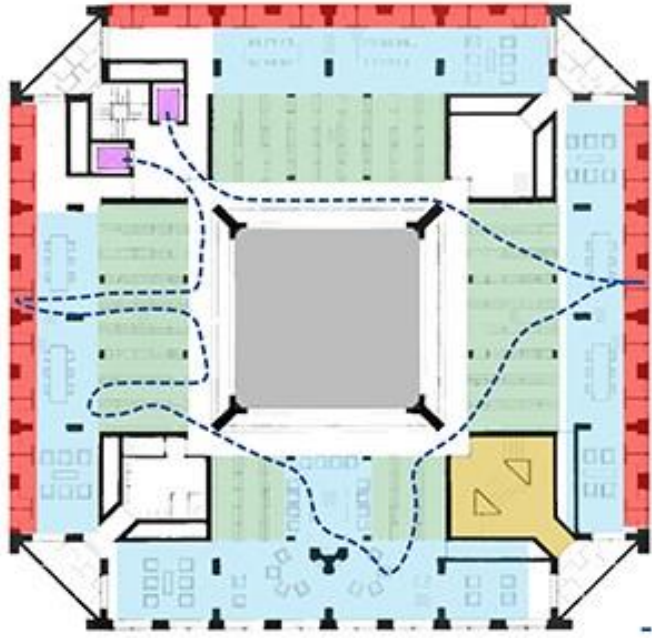
Exeter College Kütüphanesinde plan şemasından da anlaşılabilirdiği üzere çevreleyen dolaşım akslarının yanı sıra yapının merkezi ile kurulan bağlantıların da ayrıca bu dolaşım aksları ile birlikte etkili biçimde konumlandırıldığı görülmektedir. Her ne kadar merkeze ulaşan bir dolaşım aksı algısı belirgin bir hal alsa da bu durumun daha inorganik bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3.17. Exeter College Kütüphanesi (URL-23).

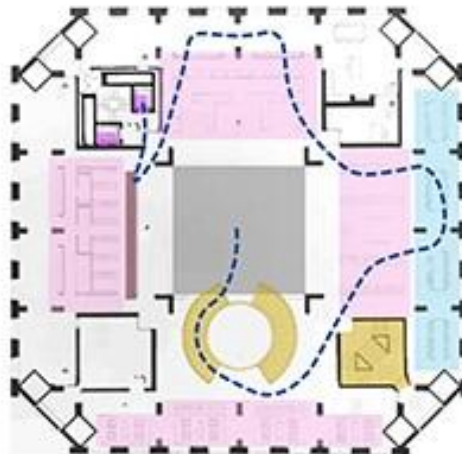
Bir kare ve bu kare içerisindeki sürekli tekrar eden kareler de göz önüne alındığında tasarım şemasının merkezi içe dönük bir yaklaşım içerisinde olduğu görülmekte fakat burada Kahn'ın kütüphane algısı da düşünüldüğünde iç avlu ve avlu olma isteği ifadesi doğrultusunda oluşan bir şema ve bu doğrultuda belirlenen kullanım alanları, iç mekan ilişkileri ve dolaşım aksları da yerlerini bu sayede belirlemektedir.

Şekil 3.18. Exeter College Kütüphanesi (URL-24).

Özel alanlardan daha genel alanlar arasındaki dolaşımın belirli mekan algısı içerisinde fakat kısıtlayıcı bir etken olmadan düzenlenmesi yapının biçimsel anlamda iç mekan hissini bozmamakla birlikte daha yaşanabilir hale gelmesini sağlamaktadır. Ayrıca mekan içerisindeki galeri boşlukları ile insan-mekan ve insan-kütüphane ilişkisinin ne olunmak istendiği fikri ile düzenlenme algısı ortaya çıkarken kitapların insan ile olan ilişkisinin de iç mekanın biçimleniş şekli ile anlam kazandığı vurgulanmaktadır.

Şekil 3.19. Exeter College Kütüphanesi (URL-24).

3.2.2. Anlamsal analiz

Exeter College Kütüphanesinin tasarım şeması dikkatle incelendiğinde bazı soyut ilkeler görülebilmeye devam ettiği söz konusu ise bu durumun Kahn'ın "kütüphane tasarlarken daha önceden hiç kütüphane tasarlanmamış gibi düşünmek gerektiği" savı ile alakalı ve buna ek olarak somutlaşan bir yapının tekrar soyut hale dönüşmesindeki izlerinin kalıcılığı ile alakalı olduğu anlaşılmaktadır. (Dikbaş, 2014).

Kelimein tam anlamıyla iç mekana kabul edilen ışığın kullanım alanları ile olan ilişkisi ve mekanın bir çok yerinde göze çarpan imgesel ve anıtsal geometrik şekillerin ve bazı değiştirilemeyen kullanım alanlarının da eklenmesi ile insan ruhuna hitap eden bir iç mekan biçimlenişini ve ruh ile mekanın bütünleşebilmesi düşüncesini yansıtmaktadır.

Şekil 3.20. Exeter College Kütüphanesi (URL-25).

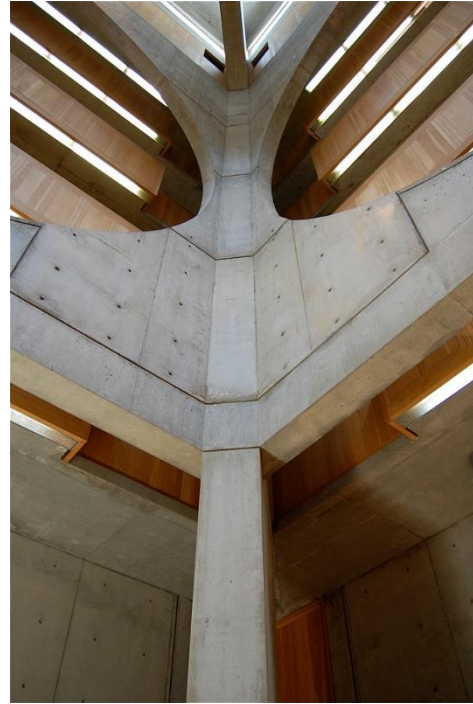

3.2.3. İç mekan yaklaşımları

3.2.3.1. Malzeme

Kahn yapının dış kısmında önceki yapıda da olduğu gibi sadece tuğla kullanmakla birlikte bir süreklilik ve düzen içerisinde pencerelerde cam malzemeler kullanmıştır. İç mekanda ise yine brüt beton ve ahşap malzemeler yine yalın olarak görülmektedir.

Şekil 3.21. Exeter College Kütüphanesi (URL-23).

Özel okuma alanlarının bulunduğu mekanlarda dış kısımda kullanılan tuğla malzeme yine bir değişim olmaksızın aynı şekilde ahşap malzemeler ve mobilyalar ile birlikte kullanılmıştır. Tuğlanın yalınlığı iç mekan kimliğini yapının dış kabuğu ile bütünleştirirken yine tuğla gibi sıcak malzeme olan ahşap ise bireysel olarak tasarlanmış okuma alanlarının kendi içerisinde farklı bir yapısal mekan kimliği kazanmasını sağlamaktadır.

Yapının merkezinde yer alan büyük okuma alanları ve galeri boşluğunda ise ahşap malzeme brüt beton ile ilişkilendirilerek hem imgesel geometrik biçimlere uygun hem de mekanın işlevselliğine yönelik bir biçimde kullanılmıştır.

3.2.3.2. Aydınlatma

3.2.3.2.1. Doğal aydınlatma

Kahn diğer yapılarında da olduğu gibi burada da doğal aydınlatmayı ki özellikle kütüphane kimliğinin açıkça yansıtılabilmesi öngörülerek, gerek genel alanlarda gerekse özel alanlarda mekan kimliğine uygun bir şekilde iç mekanın hemen her yerinde farklı açılarla kullanması söz konusudur. Yapının iç mekan ile olan ilişkisinin belirginliği ve algılanabilirliği açısından doğal aydınlatmanın önemi, kütüphane kimliği çerçevesinde de Kahn'a göre büyük önem arz etmektedir (Togay, 2002).

Şekil 3.22. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

Kahn, yapının merkezinde bulunan galeri boşluğunda, güneş ışığını doğrudan almak yerine süzerek indirect olarak kullanır. Yalın haliyle kullandığı malzemelerin doğal aydınlatma sonucu görünümünü adeta ışık ile yıkayarak sağlar. “Kütüphanecinin üzerine kitapları bırakabildiği büyük masalar olmalı ve okuyucular kitaplarını alıg, ışığa gidebilmeli”. Kahn okuyucuların kitaplarını okuduğu özel alanların doğal aydınlatma ile insan sadece işlevsel olarak değil aynı zamanda ruhen hizmet eden mekanlar olabileceğini göstermektedir (URL-26).

Şekil 3.23. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

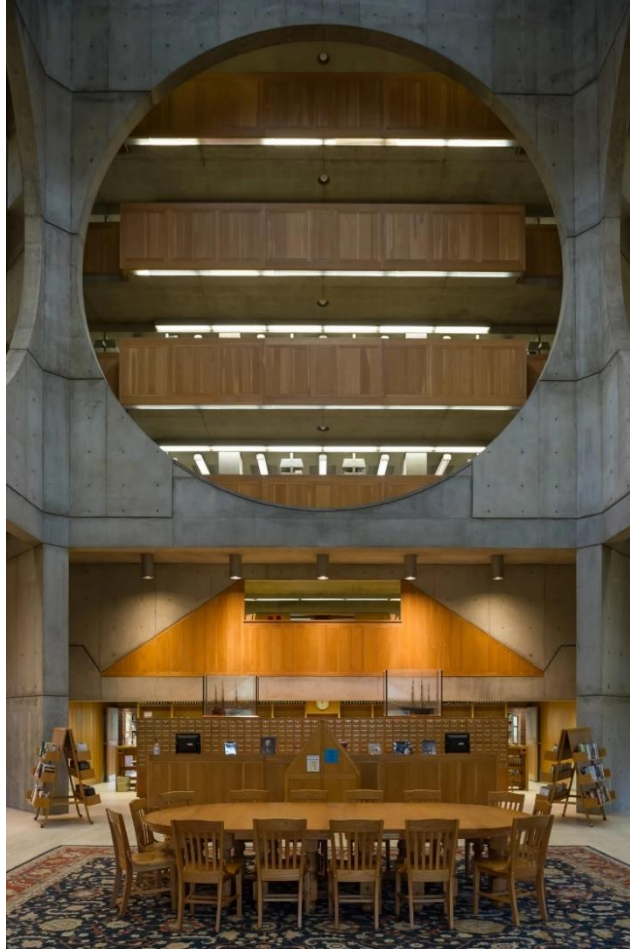
Şekil 3.24. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

3.2.3.2.2. Yapay aydınlatma

Kahn mekan içerisinde kullandığı yapay aydınlatmayı ve aydınlatma elemanlarını kullanım alanlarının biçimlenmesini belirleyici geometriye ve mekan içerisinde bulunan imgesel objelere uygun olarak kullanmıştır. Genellikle daha keskin hatlara sahip olan ve yer yer direct olarak kullandığı yapay aydınlatma elemanları iç mekan biçimlenişindeki referanslara uygun vaziyette konumlandırılmıştır.

Şekil 3.25. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

Mekan içerisinde yer yer doğal aydınlatma ile birleşen yapay aydınlatma elemanları mekân içerisindeki biçimlenişe uygunluğu kendilerini gizmelerini de sağlamaktadır. İç mekân biçimlenişinin referanslarına uygun olmasının yanı sıra özel alanlarda ise kitap okumak gibi bazı aktivitelere yönelik olarak insan ölçeğine indirgenmiştir.

Şekil 3.26. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

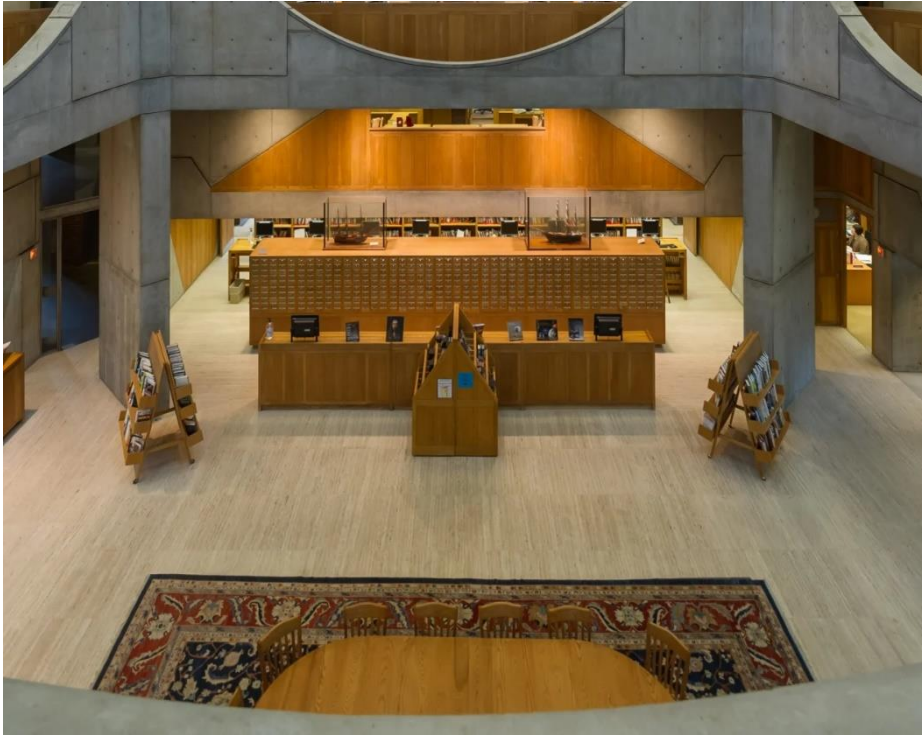
Şekil 3.27. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

3.2.3.3. Donatı elemanlar

Mekan içerisindeki donatı elemanların kullanımı renk ve biçim bakımından iç mekan biçimlenişine uygun referanslarla konumlandırılmakta ve Kahn'ın yalınlık anlayışına uygun olarak şekillendirilmektedir. Malzeme dokusu ve renk seçiminde yapısal bir mobilya halinde olup mekan içerisinde özel ve ortak alanlarda farklı nitelikte bulunmaktadır.

Şekil 3.28. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

Donatı elemanlarının mekan içerisindeki kullanımının yanı sıra diğer bir özelliğide yapının tasarım şemasına uygun şekilde konumlandırılmasıdır ki kullanıcının iç mekanı deneyimlerken giriş ve dolaşım alanlarının düzenini algılamasına yardımcı olmaktadır.

Şekil 3.29. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

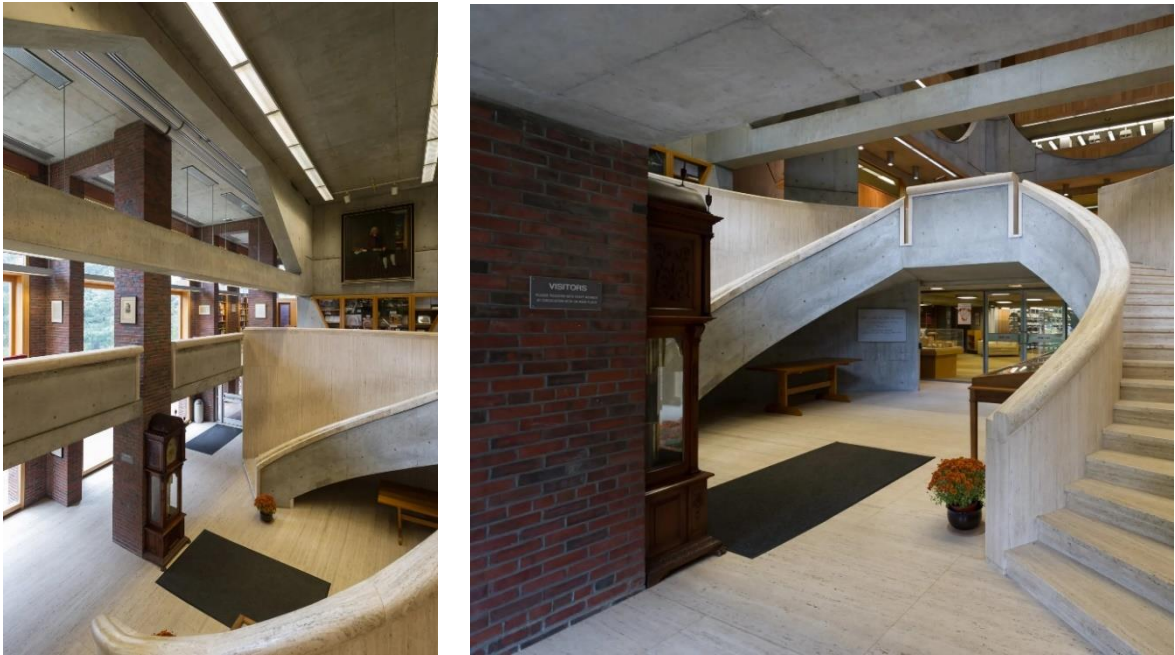
Şekil 3.30. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

3.2.3.4. Dekoratif unsurlar

Exeter College Kütüphanesi Kahn'ın diğer tasarımlarında da olduğu gibi bazı geleneksel dekoratif usurlar ile dikkat çekmektedir. Modernist yaklaşımın yanı sıra oldukça geleneksel ve sıradışı olan bu elemanlar mekan içerisinde her ne kadar referanslı bir şekilde konumlanmış olsa bile malzeme ve yapısal farklılıklar açısından dikkat çekmektedir. Mekan içerisindeki tuğla kaplı kolon referansında bulunan geleneksel anlamda daha eski zamanı temsil eder nitelikte bulunan saat kulesi, özel olarak aydınlatılan iç duvarlardaki bazı yağlı boya resimler mekan içerisinde bazı mekan farklılıkları oluşturan önemli unsurlardan bazılarıdır.

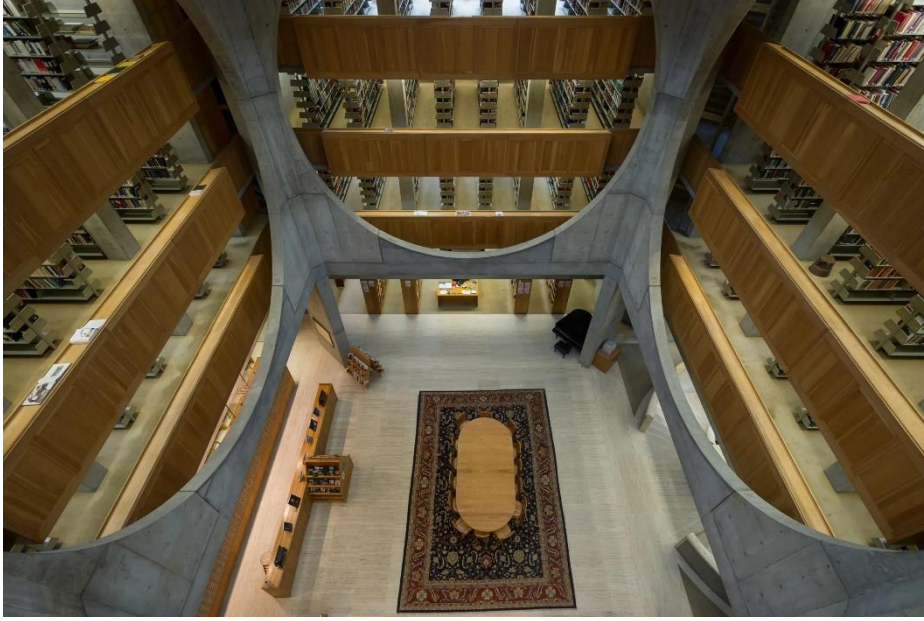
Şekil 3.31. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

Kütüphane içerisinde kullanılan bu dekoratif unsurlar mekan organizasyonu doğrultusunda, kullanıcılar için her ne kadar bazı yönlendirmelere sebep olsa da, bulunduğu alan içerisinde hissen farklı algılamalara sebep olmaktadır ki bu da bu unsurları geleneksel ve anıtsal anlamda değerli kılmaktadır.

Kahn'ın kullandığı dekoratif elemanlar içerisinde belki de en önemli olanı yapının merkinde konumlanmış olan halıdır. Üzerinde ahşap malzemeden oluşan genel oturma elemanı ve galeri boşluğunun merkezinde bulunan halının yanı sıra bu alana dahil olan kuyuklu piyano bulunmaktadır. Halının desenleri ve renkleri, Kahn'ın anıtsal ve imgesel yaklaşımını da barındıran bu modernist yapının içerisinde, iç mekanın merkezi bir alanına konumlandırılmasıyla da bu yaklaşımlar ile birbirinden farklı etkiler açığa çıkmaktadır.

Şekil 3.32. Exeter College Kütüphanesi (URL-26).

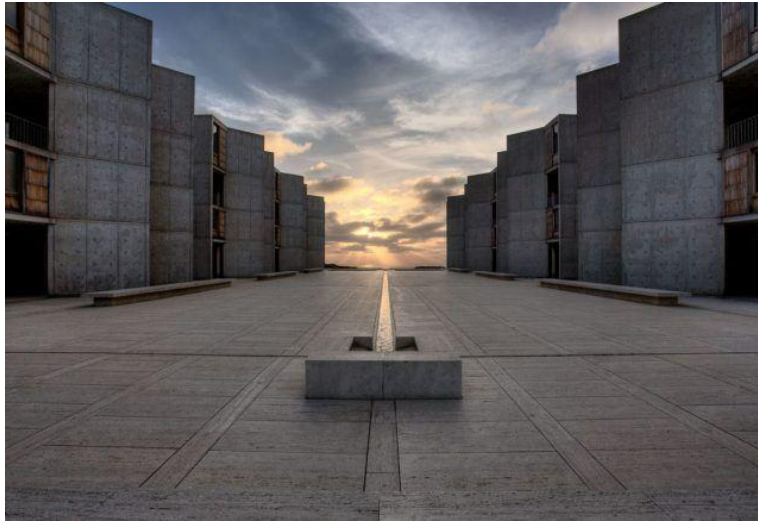
3.3. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nün İç Mekan Biçimlenişi

3.3.1. Biçimsel analiz

3.3.1.1. İşlev ve mekan kurgusu

Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (La Jolla), pasifik kıyısında bulunmakta olup Kahn'ın “düzen kelimesini açıklamanın yetersizliğinden ona sadece düzen demeye karar verdim” sözünün bir kanıtı olarak varlığın da ötesinde düzeni aramasının bir yansımasıdır. 21 metre genişliğinde ve 62 metre uzunluğundaki paralel laboratuvar binalarının oluşturduğu iç avlu ve bu binalara köprü ile bağlanan bilim adamlarına ait özel mekanlar ile laboratuvara bağlı ofis ve özel kütüphaneden oluşmaktadır. Daha önceki yapılarında da olduğu gibi Kahn'ın bu eserindeki temel ilke hizmet eden ve hizmet alan mekanların birbirleri arasındaki ilişki biçiminin kurgulanmasıdır. (Togay, 2002), (URL-27).

Şekil 3.33. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-27).

“La Jolla Enstitüsü Kahn tarafınan tanımlanan mekansal gerçekliğin bir başka kanıtı...Binanın major elemanlarının çözümüne ve onların eklenmesine giden yol Kahn'ın mimarisine göre binanın ne olmak istediği ile alakalıdır. Strüktürün her bir ögesi, tüm yapıyı saran bir zar fikrinden değil, özel mekanların özel ihtiyaçlarından doğar” (URL-27).

Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'sünde (La Jolla), laboratuvar birbirlerinden merkezindeki büyük avlu ile ayrılmış kuleler olup açık ve ferah bir alan olarak düşünölmüştür ki bunun sonucunda bilimsel olarak teknolojik gelişime yapısal anlamda açık olunabilmesi amaçlanmıştır. Kahn'ın bu eserinin zamana karşı daha kalıcı ve kendi kendini yineleyen bir tasarım olugu düşünölererek kurgulandığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

şekil 3.34. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-27).

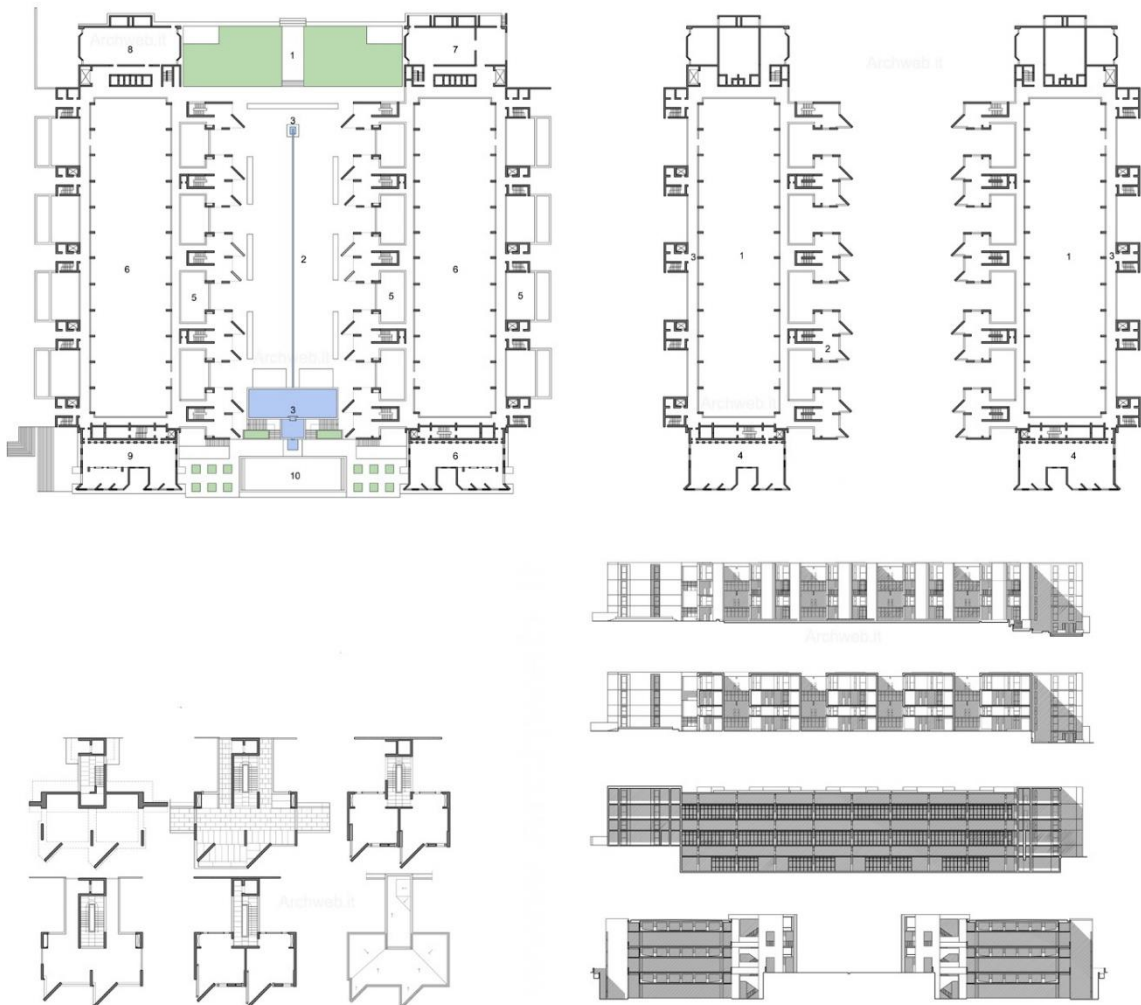

Laboratuvar binasına ulaşımın yapısal anlamda sonradan yapılabilecek bazı değişikliklere göre kurgulanması, kullanılan cam malzemelerin montajının daha pratik yollardan çözülebilmesi ve değişimin öngörölebileceği alanların önceden düşünölererek buna uygun halde tasarlanması, Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nün tüm mekanlarıyla değişime yönelik kurgulanmasının bir göstergesi olmaktadır. Bu kurguda kullanılan malzemeler brüt beton, mermer, ahşap ve su öğesidir. Suyun yapının kurgusal anlamdaki yeri simetrisinin bir göstergesi olmakla sınırlı kalmaz. Buna ek olarak Kahn'ın yaşam hakkındaki sorgulaması gereği bu düşünöcenin bir temsili olarak yapıya ruh ve varlık hissi ile dahil olarak insanın mekan ile olan ilişkisini ayrı bir boyuta taşır ve bu durumun iç mekan algısının bir anlamda yıkılarak gerçekleştirilmesini sağlar niteliktedir (URL-27).

3.3.1.2. Mekan organizasyonu ve dolaşım aksları

İçe dönük bir tasarım şemasına sahip Salk Biyoloji Araştırma Enstitüsü (La Jolla), uzun bir dikey üzerinde konumlanan mekanların birbirleri ile olan ilişkisi Kahn'ın "hizmet eden ve hizmet alan" mekanlar kurgusu üzerine şekillenmektedir. Şekil 3.32. de gösterildiği gibi, 1 numaralı alan giriş, 2 numaralı alan ise özel hizmet alan 5 numaralı mekanlara, köprü vasıtasıyla geçiş sağlanan laboratuvarların birleştirildiği simetrik ortak alan konumundadır. Mekanlar arasındaki dolaşım aksları sadece yatay ve dikey konumda olup 3 numaralı su unsuru da bunu destekler niteliktedir. 7, 8 ve numaralı mekanlar ise kütüphane ofis ve Teknik system odaları olarak plan şeması aksında konumlandırılmıştır. Yapının geneline bakıldığında tam anlamıyla yatayda bir gridal sistem mevcuttur ve tüm dolaşım alanları bu akslar doğrultusunda konumlandırılmıştır (URL-28).

Şekil 3.35. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-28).

3.3.2. Anlamsal analiz

Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü geometrik biçimlenişi, malzemenin kullanım şekli ve seçilen malzemenin türü ile ilgili bir çok farklı anlamlar barındırmaktadır. Kahn'ın küçük yaşlarında soba üzerindeki alevlerden etkilenerek yüzünü yakması ve bunun sonucunda alay edilen bir çocukluk dönemi sonrasında brüt betonların prüzlü yüzeylerle yalın halde kullanılması söz konusudur. Suyun ince bir çizgi üzerinde kullanımı ve bir yerde toplanması, duvarlardaki ahşap malzeme ile brüt betonun ıslak görünüme kavuşmasının yanı sıra ritmik iç cephelerin içe dönük bir tasarım şemasıyla avludaki simetrisini ince bir su ögesinin sağlıyor olması, Kahn'ın kendi tabiri ile “varlığın da öesindeki düzeni arama” ilkesi ile bir ruhsal iletişim kurulabilmesi açısından düşünöldüğü anlaşılmaktadır (Togay, 2002).

Şekil 3.36. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-29).

Kahn'a göre yapının fiziksel olarak var olmasından daha ziyade ruhen var olma zorunluluğudur ki kalıcılığın sağlanabilmesi açısından bu en önemli etkidir. Bunun dolaylı yoldan sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Eğer bir su ögesinin yaşam hissini mekana katması gerekiyorsa bunun dolaylı yoldan yani mekanları birleştiriciliği ve mekan algısındaki anlam ile bütünleştirilerek algılatılması gerektiği anlaşılmaktadır.

3.3.3. İç mekan yaklaşımları

3.3.3.1. Malzeme

Kahn, Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nde brüt beton, ahşap, mermer ve önceki yapılardan farklı olarak su unsurunu kullanmıştır. Yapı yaklaşımında da algılanan malzemeler yine benzer şekilde iç mekanda da yalın hali ile mevcut durumdadır. Kahn'ın iç mekan algısı diğer yapılarında da olduğu gibi burada da yapının dış kabuğu ile doğrudan ilişkili durumdadır. Yapı yaklaşımında iç mekanların konum ve geometrik algısını kolaylaştıran en etkili olgu budur ve bunu malzemeler ile de ayrıca desteklemektedir. Bir biri ile ilişkili belirli malzemeleri sıkça kullanan Kahn, bu duruma defalarca rastlandığında artık her yapısının benzer şekilde algılanması sonucunda kullanıcıların mekanın deneyimlenmesinde ki algısını belirli bir hale getirmektedir. Malzeme bu durumun öncüsü niteliğine gelmektedir ki kullanıcı iç mekanı deneyimlerken bunları fark edebilsin.

Şekil 3.37. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-29).

3.3.3.2. Aydınlatma

3.3.3.2.1. Doğal aydınlatma

Yapının içerisinde bulunan laboratuvar alanlarının oldukça şeffaf halde tasarlanması ve bu mekana sıra sıra bağlı halde aynı doğrultuda tirmik bir şekilde konumlandırılan bilim adamlarına ait özel ve hizmet alan konumundaki mekanların benzer mantık çerçevesinde tasarlanması doğal ışığın mekan içerisindeki yayılımının sağlanmasındaki en önemli unsurdur. Yer yer süzmeler halinde veya doğrudan mekan içerisinde kullanılan doğal ışık kullanıcıların ve mekanın işlevlerine yönelik değişiklik göstermektedir.

Şekil 3.38. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-29).

Şekil 3.39. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-31).

Şekil 3.40. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-30).

3.3.3.2.2. Yapay aydınlatma

Yapının iç mekanlarında genellikle indirect aydınlatma elemanları kullanılırken bazı yarı açık alanlarında ise direct aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Kullanılan aydınlatma elemanları yapının tasarım olgusundaki şeffaflığı doğrultusunda tasarlanmış ve bazı alanlarda özel olarak belirli bir şeyi aydınlatmak için kullanılmıştır.

Şekil 3.41. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-29).

Şekil 3.42. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-31).

3.3.3.3. Donatı elemanlar

Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (La Jolla), yapısal anlamda mobilyalar içermeye ve bunu yapının genel tasarımı konusundaki bütünlüğüyle bağdaştırır nitelikte sergilemektedir. Bazı elemanlar malzeme ve kullanım açısından daha kalıcı halde mekan içerisinde sabit konumda kullanım sağlarken malzeme farklılığından ötürü bazı elemanlar ise daha hafif fakat rafine edilmemiş haliyle kullanıma sunulmaktadır. Yenilikler ve gelişmekte olan teknolojiye yönelik değişebilir kullanım alanlarına yönelik hizmet eden tasarım olgusu sonradan mekana getirilen bazı elemanların kullanımına da ayrıca olanak sağlamıştır (URL-27).

Şekil 3.43. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-27).

Şekil 3.44. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-32).

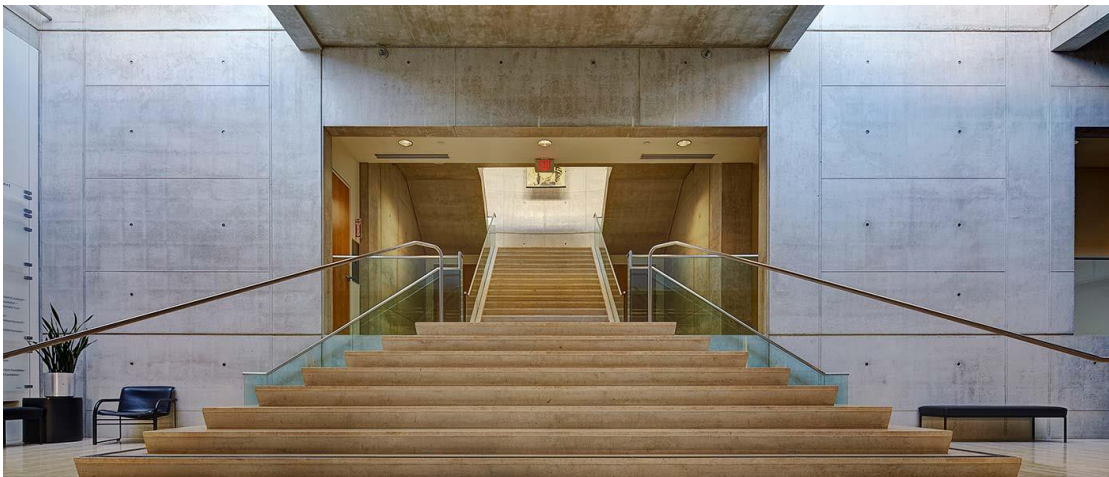
3.3.3.4. Dekoratif unsurlar

Kahn'ın yapıları genel olarak incelendiğinde mekan ile özdeşleşmiş tasarım öğeleri genel olarak ya bir kontrast öge olmalı veya mekan içerisinde geleksel ve ingesel bir obje konumunda tasarım amacına hizmet eder nitelikte kimi zaman ise mekan içerisinde mekan algılayacak şekilde bulunmalıdır. Burada enstitü içerisinde bulunan dekoratif unsurlar daha çok iç mekan ile bütünleşen cinsten objelerdir. Bununla birlikte yok denecek kadar az, baskın olmayan fakat farklılaşan dekoratif elemanlar da bulunmaktadır.

Şekil 3.45. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-32).

Şekil 3.46. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-31).

4. LOUIS KAHN'IN İÇ MEKAN BİÇİMLENİŞİNİN TEMEL UNSURLARI

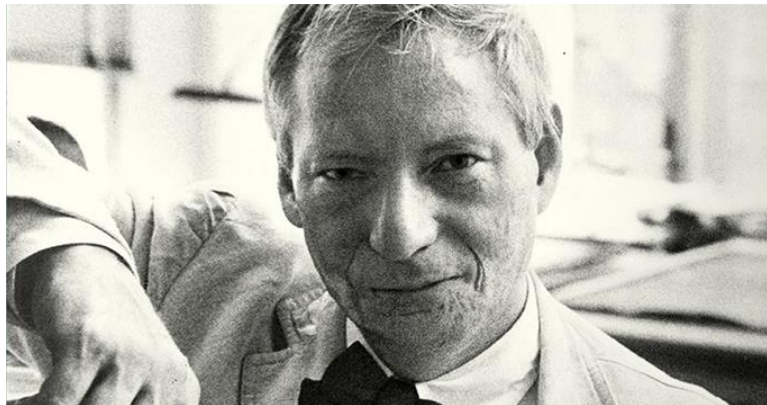
4.1. Tasarım analizi ve yöntemi

Louis Kahn'ın yapıları arasında yer alan Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi, Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nde ortak tasarım dili, yaklaşımı ve yöntemi bulunmaktadır. Bir çok benzer yönde tasarlanmış olan bu üç yapı, Kahn'ın diğer tüm yapılarına olan yaklaşımını büyük ölçüde özetler niteliktedir.

Başlangıç aşamasında bu yapıların Kahn'ın tabiri ile “düzen”, “hizmet eden ve hizmet alan mekanlar”, “insan kurumuna hizmet eder nitelikte olması”, “varlığın ötesindeki düzenin aranması”, “mekanın var oluş iradesi”, “mekanın ne olmak istediği ve bir şeyin doğasının aranması” “anıtsallık ve geleneksellik”, “komisyonsuz tek başına çalışma”, “geleceğin öngörülememesi” ve “kalıcılığın fiziksel olmaktan ziyade ruhen var olma gerekliliği” ilkeleri kapsamında incelenmesi söz konusudur. Kahn, tasarım aşamasına geçmeden önce bir biçim çiziminin yapılması gerektiğini savunur. Bu biçim çizimi sırasında, “ne”, “neden” ve tasarım aşamasında ise “nasıl” olması gerektiği soruları yöneltmelidir. Ayrıca Kahn, düzen kelimesini daha farklı tanımlamaktadır (Conrads, 1991).

“Düzen (Order), herşeyi kapsayan kendinde oluşur. ‘Order is...’ geldiğim bir durumdur. Çünkü onun ne olduğunu asla yazamadım. Ne olduğuna ilişkin düşüncelerimin uzun bir listesini yaptımve sonra listesi (bir kenara) attım. Geriye ‘Order is...’ kaldı. O herşeyi kapsamanın bir türüdür. Ne olduğunu söylemeye çalışmayan ‘is’ sözcüğü karşımızda (huzurda) oluşun muazzam duyumdur” (Güvenç, 2002).

Şekil 4.1. Louis Kahn'a bakış (URL-33).

Kahn, Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi, Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü olmak üzere üç yapısında ihtiyaç listesi belirlenmeden önce ne olmak istedikleri ile geçirdiği süreç içerisinde bir varoluş iradesi kapsamında yalın ve belirli geometriler aracılığıyla işlevselliğe geçmeden önce bir mekan ve iç mekan algısı üzerinde durduğu ve bu algının yapıların dışında da devam etmesi gerekliliği veya yapı yaklaşımındaki yaşanabilirliğin ve ruhsal iletişimin iç mekanda da yine benzer şekilde algılatılmasını amaçlamıştır (Güvenç, 2002).

Kahn yapıların hepsinde brüt beton ve ahşap kullanmıştır. Yalnızca Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nde iç mekan ile yapı ilişkisini kuvvetlendirmek ve bir şey olmak isteyen bir tasarım elemanı kimliğinde kullandığı tuğlanın yerine su unsurunu kullanmıştır. Kahn burada su unsuru ile yapıya ruh ile iletişim hali hissini katmayı amaçlamış ve ayrıca olunmak istenen şeyin farklı şekilde de olsa aynı benzer dilde olduğu davranışını göstermiştir.

Yapıya yaklaşımlar konusunda, daha çok gelinen yerler olma kimliği üzerinde durulmuş ve sürekliliğinde mekan içerisinde de aynı algının devam ediyor olması amaçlanmıştır. Bunu mekan biçimlenişlerinin yanı sıra geleneksel ve anıtsal yaklaşımının da desteği ile ifade etmektedir.

İç mekanın yapı ile olan ilişkisi biçimsel olmadan önce ruhen var olması gerektiği bu kalıcılığın sağlanması sonucunda insan ile yapıların kurduğu ilişkinin var oluş iradesi kapsamında şekillenirken bu algının mekanın terk edilmesinden sonra bile devam edebiliyor olması bu üç yapının tasarım aşamasındaki en önemli ortak kurgusal davranışını yansıtmaktadır.

Yapılar işlev ve konum bakımından her ne kadar birbirlerinden farklı olsa da tasarıma başlamadan önceki soyut çalışma süreci benzer özellikler taşımaktadır ki bu durum yapıların sınıtlaşmasının ardından tekrar soyutlaşarak insan kurumuna hizmet eder hale gelmesini ve insan ile kurduğu ruhsal ilişkiyi ifade eder hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun yalnızca sanat ile ifade edilebileceğini anlatan Kahn zamana göre değişebilen mekanlar üretmesiyle birlikte kalıcılığı nasıl sağladığını bu anlamda göstermiş olmaktadır.

4.2. Geometrik Biçimleniş ve İşlevsellik

Kahn'ın yapıları arasında iç mekan biçimlenişini özetler nitelikteki bu üç yapı birbirleri arasında ortak ve farklı noktalara değişken biçimde sahip olması açısından ayrıca önem taşımaktadır.

Tablo 4.1. Louis I. Kahn Yapılarının Karşılaştırılması-1

Yapı Adı	Mekan Organizasyonu	Dolaşım Aksları	Yapısal Şeffaflık	Mekan Biçimi
Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi	Çizgisel aks üzerine simetrik konumlanmış mekanlar	Çevreleyici, yatay ve dikey yön dolaşım aksları	Açık cephe olmadan şeffaflık	Rijit kütle içerisinde dairesel açıklıklar
Exeter College Kütüphanesi	Tam merkezi konumlandırma	Çevreleyici, yatay ve dikey yön dolaşım aksları	Açık cephe olmadan şeffaflık	Rijit kütle içerisinde dairesel açıklıklar
Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü	Çizgisel aks üzerine simetrik konumlanmış mekanlar	Yatay ve Dikey Yönde dolaşım aksları	Yenilenmeye yönelik şeffaflık	Rijit kütle

Tablo 4.2. Louis I. Kahn Yapılarının Karşılaştırılması-2

Yapı Adı	Malzeme	Doğal Aydınlatma	Yapay aydınlatma	Donatı elemanlar	Dekoratif unsurlar
Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi	Brüt beton Tuğla Ahşap Cam	Genel alanlar Özel alanlar İndirect Doğrudan	Genel alanlar, Özel alanlar, İndirect, Doğrudan	Beton Elemanlar, Ahşap Elemanlar	Kontrast Elemanlar, Anıtsal Elemanlar
Exeter College Kütüphanesi	Brüt Beton Tuğla Ahşap Cam	Genel alanlar Özel alanlar İndirect Doğrudan	Genel alanlar, Özel alanlar, İndirect, Doğrudan	Beton Elemanlar, Ahşap Elemanlar	Anıtsal Elemanlar
Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü	Brüt beton Ahşap Mermer Cam Su	Genel alanlar Özel alanlar İndirect Doğrudan	Genel alanlar, Özel alanlar, İndirect, Doğrudan	Beton Elemanlar, Ahşap Elemanlar	Kontrast Elemanlar, Anıtsal Elemanlar

Tasarım şemaları incelendiğinde simetrik alanların yanı sıra simetrik dolaşım alanları, galeri boşlukları ve mekan boyutları her yapının ortak noktalarından bazılarıdır. Yatay ve dikey yönde konumlandırılan dolaşım akslarının ulaşım kolaylığı açısından içerisinden geçilebilmekte ve donatı elemanlarının bu geçişler üzerinde mekan içinde mekan oluşturması özelliğiyle de farklı mekan algıları oluşturulabilmektedir. Galeri boşluklarındaki benzer geometrik kullanımlar yapı içerisindeki işlevin doğasına uygun şekilde tasarlanmakta fakat diğer bir yandan da anıtsallığa hizmet eden rafine edilmemiş yalın geometriler kullanılmaktadır. İç mekandaki geometrik açıklıklar mekanın yapısal algısının yanı sıra bir imgeleme konusundada etkileyici yapısal öğelerdir (URL-29).

Şekil 4.2. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (Pavka, 2018).

Şekil 4.3. Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Arş. Enstitüsü (URL-29).

Yapısal alanlarda kullanılan malzemelerin mekan algısı açısından ve üretim kolaylığından yapının dış bölgelerinde ve iç mekanda modüler ve standart kullanımından farklı olarak tasarlanmış olması Kahn'ın mekanın kendini ifade etme isteği ve kullanıcı ile ruhsal iletişim kurabilmesi ve kalıcılığı malzeme açısından sağlamlaştırmak sebebiyle ifade edilebilmektedir. Her üç yapıda da doğası gereği ile birbirlerinden farklı malzemelerin birleşim şekilleri ve üretim biçimleri benzer niteliktedir. Ahşap-Brüt beton, Brüt beton-Tuğla gibi malzemelerin uygulama detayları bu duruma iyi birer örnek teşkil etmektedir.

Şekil 4.4. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-29).

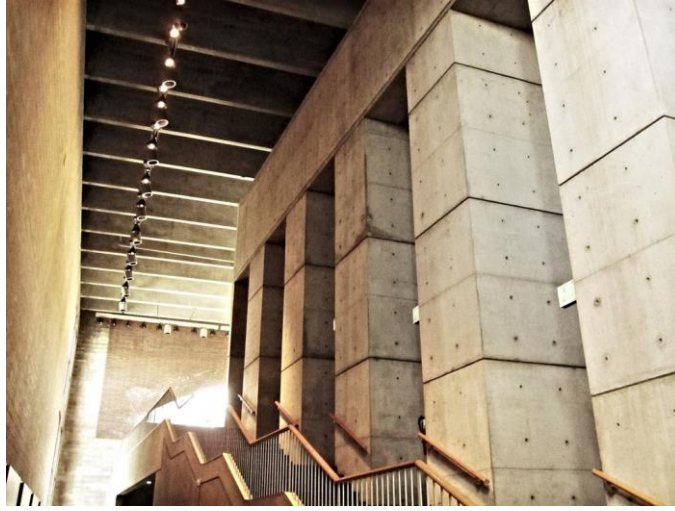

Şekil 4.5. Exeter College Kütüphanesi ve Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-26).

Louis Kahn'ın kullandığı belli malzemeler arasında üç yapıdaki ortak malzeme olarak brüt beton öne çıkmaktadır. Brüt betonu kullanım şekli ve diğer malzemeler ile olan ilişkisi açısından önemli ölçüde irdelemek gerekmektedir. Kahn brüt betonu bir kalıp gibi ve çıplak bir biçimde kullanmaktadır. Mekanın biçimlenişindeki çıplaklık ve yalın geometriye uygun olarak benzer anlam içermektedir. Bu yapılardaki iç mekan biçimlenişinin bir türevi de malzemenin kullanım detayında görülmektedir. (Wurman, 1986).

Şekil 4.6. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (Pavka, 2018).

Şekil 4.7. Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Arş. Enstitüsü (URL-23).

4.3. Mimari Kütle Biçimlenişinin İç Mekana Yansıması

Merkezi ie dönük tasarıma sahip yapıda, merkez etrafında i içe geçmiş alanlardan türemiş bir mekan organizasyonu, igisel aks üzerine konumlandırılan simetrik bir biçimde uzayan ve büyük ana mekanlara bağlı küçük mekanlardan olşulan bir kompozisyonlar bütünü görülmektedir. İncelenen üç yapısında birbirinden farklı simetrik bir Şekilde tasarlanmış olması iç mekan biçimlenişi açısından farklı zenginlikleri de beraberinde getirmektedir. Zaman zaman çizgisel aks üzerine konumlandırılmış tasarıma sahip olan bina ile merkezi referansla tasarlanan yapı ortak özellikler gösterirken aynı aks üzerine konumlandırılmış diğer yapı ile iç mekan biçiminde farklılıklar görülmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi mekanın kimliği ve hangi düzen üzere tasarlanmış bir yapı olmasıyla alakalıdır.

Şekil 4.8. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (Pavka, 2018).

Şekil 4.9. Exeter College Kütüphanesi (URL-34).

Şekil 4.10. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü (URL-31).

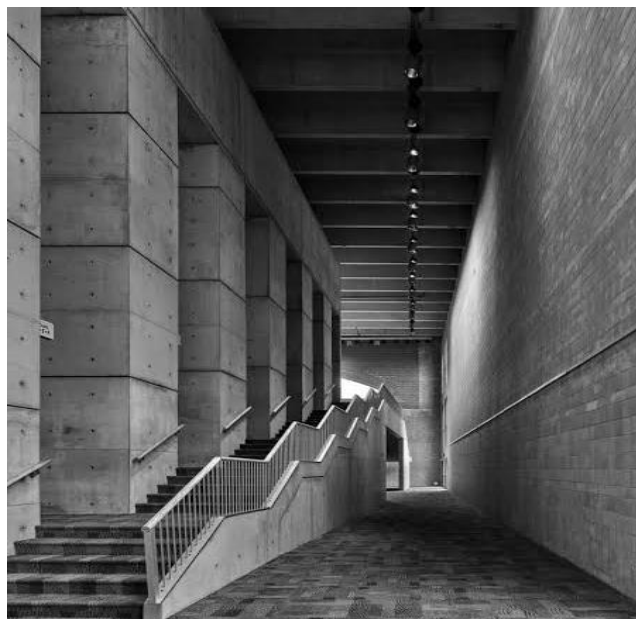

Kahn'ın yapı yaklaşımının iç mekan üzerindeki biçimsel ifadesi yalnızca tek bir iç mekan ile sınırlı kalmayıp yapının genelinde algınabilecek şekildedir. Yarı açık alanlarında bu algı bütünlüğüne hizmet eden mekanlar haline gelmesi ayrıca bu üç yapının ortak özelliklerinden bir tanesidir. Tasarım şeması kapsamında ritmik olarak ifade edilebilecek bu yarı açık alanlar aynı zamanda dış alanla iç mekan arasında bir geçiş konumunda bulunmaktadır. Bazen ise bunun yerini galeri boşlukları almaktadır.

Şekil 4.11. Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Arş. Enstitüsü (URL-27,34).

Şekil 4.12. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi (URL-22).

5. BÖLÜM: BULGULAR VE ANALİZ

Louis Kahn'ın yapıları ruhsal iletişim, kalıcılık ve anıtsallık üzerine kurgulanmakla birlikte bahsedildiği üzere biçim çizimi sırasında gelişen ve tasarım aşamasında görülen geometrik biçimlenişin bir birinden farklı olarak katı ve değişensiz bir ölçüde artan fakat aynı zamanda geleceğe ayak uydurabilen ve her ne kadar esnek olmasada müdahale edilebilecek ölçüde planlanan farklı simetrik dolaşım aksları ile hizmet alan ve hizmet eden mekanların yapı kütleleri ile doğrudan bağlantılı olarak biçimlendirilmesi bu yapıların iç mekan biçimlenişinin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

İç mekan biçimlenişinin ayrıca yapının üst örtüsünü yansıtıyor olması ve bunun dolaylı yoldan yapı kütleleri ile olan ilişkisinin hem yarı açık alanlar aracılığı ile kurulmuş hem de doğrudan bir kabuk konsepti ile düşünülmüş olması Kahn'ın mekan ve insan ilişkisindeki ruhsal iletişimini sağlarken iç mekanın da olmak istediği şey haline gelmesini yansıtmaktadır. Bu durumun ve iç mekan organizasyonunun iki ve katları çerçevesinde belirleniyor olması da ayrıca mekan biçimlenişinin yanı sıra iç mekan organizasyonundaki belirleyici keskinliği göstermektedir.

Kahn'ın yapılarında varoluş iradesi ile iç mekanın geometrik biçimlenişi, dolaşım alanları, mekan organizasyonu, iç mekanın kimliği ve işlevselliğini her ne kadar net bir şekilde belirleyici durumda görünüyor olsa da bunun anıtsallık ve kalıcılığın da etkili olduğu bir düzen kavramı adı altında belirlenmesi iç mekanın insan kurumuna hizmet eder hale gelmesini sağlamakla birlikte tekrar soyutlaşabilmesini mümkün kılan belirleyici temel unsurlardır.

Doğal ışığın mimari kütle ile olan ilişkisinin iç mekana yansması iç mekan ile mimari kütle arasındaki ilişkiyi kuvvetli kılarken insan ile mekanın da duygusal bağlamda ilişkisini yönlendiren ve iç mekanın biçimlenişini etkileyen ve insan kurumuna hizmet eder hale gelmesinde etkili rol oynayan bir öge olarak kullanılması Kahn'ın yapılarının geometrik biçimlenişindeki insan-mekan ilişkisini ayrıca tanımlayan belirleyici ortak unsurlardır.

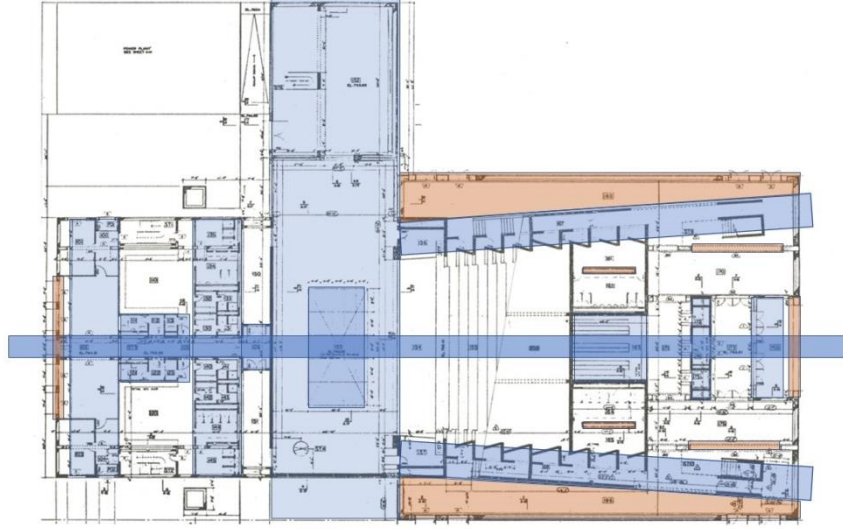
Tablo 5.1. Louis I. Kahn Yapılarının Karşılaştırılması-3

Yapı Adı	İç Mekan ve Üst Örtü	İç Mekan ve Doğal Işık	İç Mekanda Açıklık	İç Mekan ve Kütle
Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi	Galeri boşlukları üzerinde ritmik tavan ve Mekan tanımlayıcı geometrik biçim	Dairesel ve ritmik ışık süzmeleri ile iç mekan aydınlatması	Dairesel, ritmik ve anıtsal açıklıklar	Ritmik yarı açık alanlar ve doğrudan kabuk
Exeter College Kütüphanesi	Merkezi geometrik biçimsel tavan ve Mekan tanımlayıcı geometrik biçim	Ritmik ve imgesel ışık süzmeleri ile iç mekan aydınlatması	Dairesel, ritmik ve anıtsal açıklıklar	Yatayda ve Dikeyde Merkezi kütle ilişkisi
Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü	Dikeyde ritmik elemanlarla oluşan düz tavan	Ritmik ışık süzmeleri ve yatayda iç mekan aydınlatması	Dikeyde ritmik açıklıklar	Ritmik yarı açık alanlar ve doğrudan kabuk

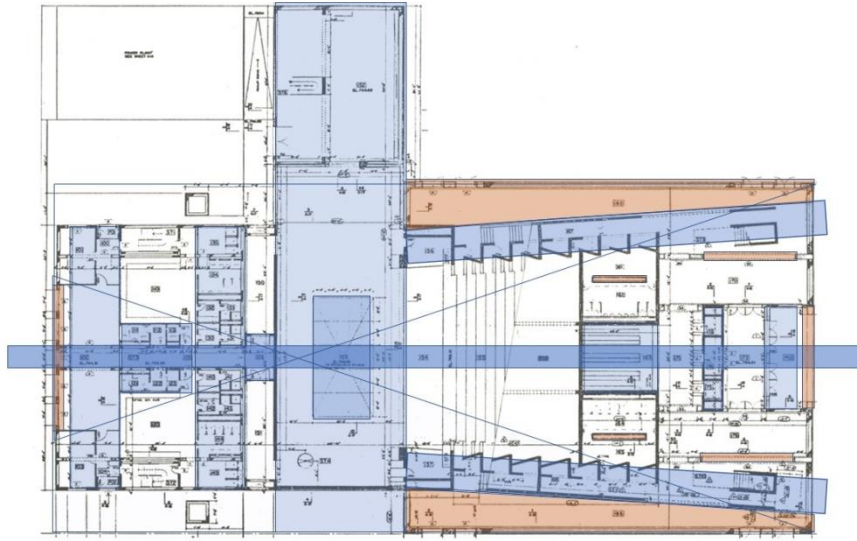
Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi, Exeter College Kütüphanesi ve Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü belirtilen başlıklar altında iç mekânın, kütle, doğal ışık, mekânın üst örtüsü ve açıklıklar ile olan ilişkisi incelendiğinde anıtsallığın, kalıcılığın ve düzen oluşturmadaki önceliğın insan kurumuna hizmet eder hale gelen mekânların oluşumunda kullanılan temel geometrik elemanlar, açıklıklar ve bu elemanların, işlevselliğe, mekansal anlam yansıtılmasına ve insan ile mekân arasındaki duygusal ilişkinin sağlanmasına yönelik kullanımı Kahn'ın iç mekân biçimlenişinin temelini oluşturmaktadır.

Geometrik tasarım elemanlarına yüklenen anıtsal ve imgesel anlamlar mimari kütlelerin tamamında hissedilebilen iç mekânın biçimlenişindeki bütünü kapsayan tasarım amacı ve var oluş iradesi ile bir şeyin doğasını arama arzusu Kahn'ın yapılarındaki ortak iç mekân biçimleniş dilini yansıtmaktadır.

Şekil 5.1. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi Analizi-1

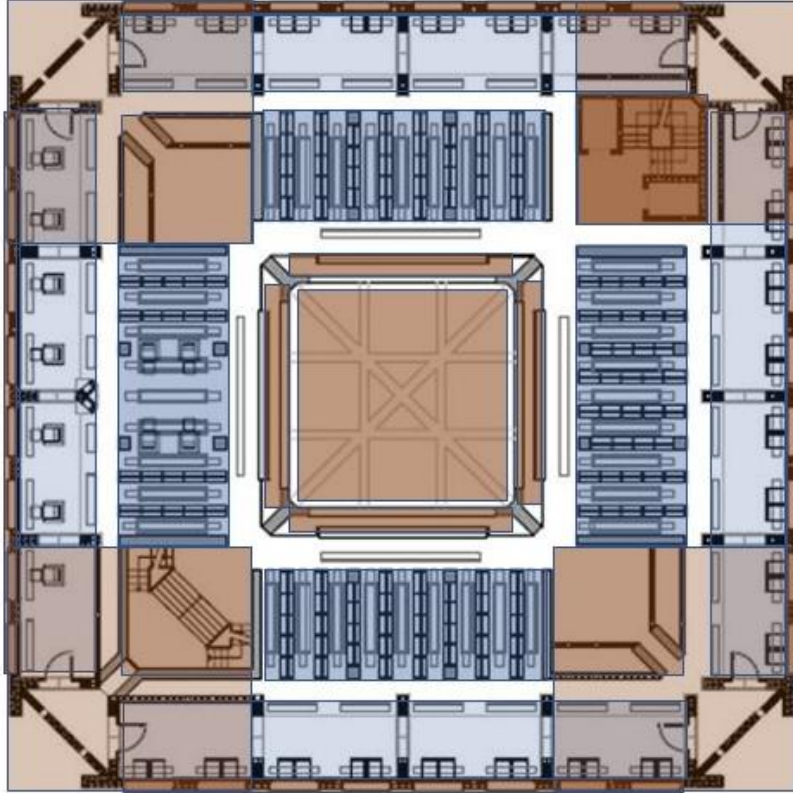

Şekil 5.2. Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi Analizi-2

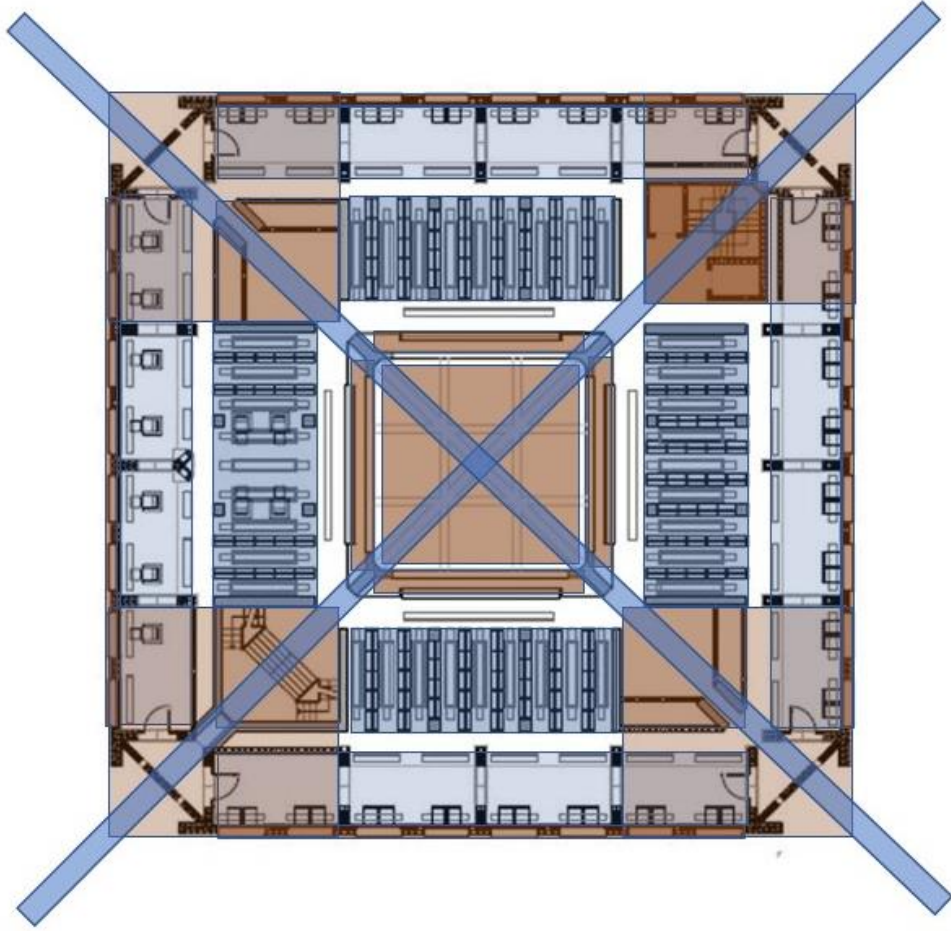
Fort Wayne Sahne Sanatları Merkezi'indeki tasarım şemasının yatay ve dikey zıtlığının yanı sıra yatay aks üzerindeki mekanların konumlandırılması incelendiğinde iç mekandaki açıklıkların insan ölçeğine göre ne denli baskın olduğu görülmekle birlikte sırası ile büyük boşluklarda hizmet alan daha büyük mekanlar buna kıyasla daha küçük boşluklarda hizmet eden daha küçük mekanlar yer almaktadır. Yapı açıklıklarını referans olarak belirlenen diyagonal çizgiler ile oluşturulan alanlar daha büyük ve aynı amaca hizmet eden mekanlar ile daha küçük ve benzer amaca hizmet eden mekanları bünyesinde barındırmaktadır. Bu durum, ölçeğin iç mekan biçimlenişindeki önemini sergilemektedir.

Şekil 5.3. Exeter College Kütüphanesi Analizi-1

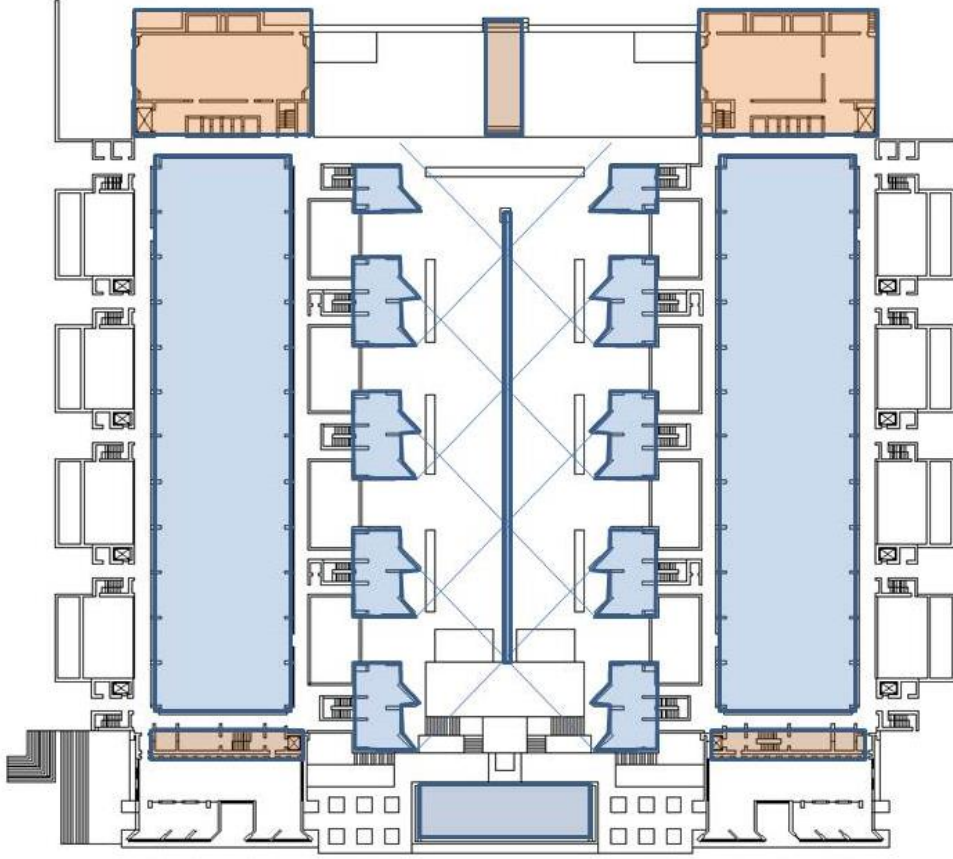
Exeter College Kütüphanesi, tasarım şeması açısından önemli ölçüde simetrik bir yapıya sahip olmakla beraber, iç mekandaki açıklıklar da baz alındığında bünyesinde asimetric bir yapıyı da barındırdığı görülmektedir. İç içe geçmiş karelerin yapının mekan kurgusundaki belirleyiciliği Kahn'ın tasarım şemasındaki insan ölçeğine dayalı bir biçimde istenilen etkiyi vermesine olanak sağlamıştır. Bu amaç doğrultusunda tasarım şemasındaki bazı karelerin farklı iç mekan kimliğinin belirlenmesindeki kullanım şekli yapının iç mekan algısındaki iç mekan ve kabuk hissini kullanıcı açısından hissedilebilmesine olanak sağlamaktadır. Ölçek, Kahn'ın yapılarındaki tasarımı şekillendiren en etkili temel unsurlardan bir tanesidir. Exeter College Kütüphanesi, bu açıdan insanın iç mekan algısının ölçek ve malzeme ile şekillendirildiği yapılara en iyi örneklerden biridir.

Şekil 5.4. Exeter College Kütüphanesi Analizi-2

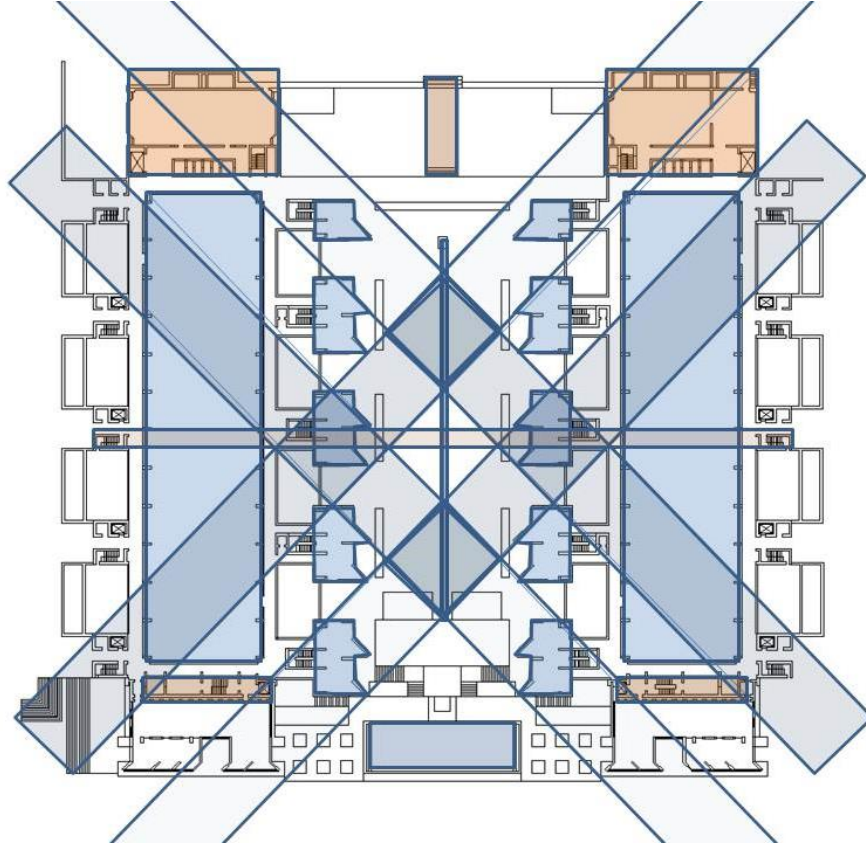
Bireysel okuma alanlarının oluşturduğu daha özel alanlar ile çevrelenmiş kitaplıkların bulunduğu daha genel alanlar, yapının merkezindeki galeri boşluğunun bulunduğu insan ölçeğine göre oldukça büyük açıklarla bu merkez ile ilişkilendirilerek hem insanın iç mekan algısını belirlemiş hem de özel alanlar ile daha genel merkezi alan arasında bir geçiş sağlamıştır. Diagonal aks doğrultusunda belirlenen çizgiler tasarım şemasındaki sürekliliği açığa çıkarırken yapısının her bir köşesindeki alanların farklılaştığını göstermektedir. Bu durumda bir diyagonal aks doğrultusundaki mekanlar ile diğer aksın geçtiği mekanların farklı özellikler göstermesi yapı yaklaşımının yanı sıra iç mekandaki algının da belirlenmesini sağlamaktadır.

Şekil 5.5. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü Analizi-1

Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nün tasarım şeması özel mekanların oluşturduğu aksın paralelindeki iki uzun laboratuvar alanları ile simetrik bir şekilde konumlandırılmış ve su unsurunun belirginleştiği ortak açık iç alanı oluşturmuştur. Tüm alanlar dikey bir biçimde konumlandırılırken yatay çizgiler bağlamında da ayrıca ilişkilendirilmiştir. Bu yapıda ortak açık iç alanın kimliği, Kahn'ın diğer yapılarında da olduğu gibi hizmet veren ve hizmet alan mekanlar tarafından bu mekanlar bütünlüğünün kendi içerisinde bir geçiş oluşturması ile belirlenmektedir. Yatay doğrultuda dıştan içe doğru olan mekanlar arasındaki geçişi özel ve ritmik cephelere sahip mekanların oluşturduğu iki dikey paralel sağlamaktadır.

Şekil 5.6. Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü Analizi-2

Salk Biyoloji Araştırmaları Enstitüsü'nün yapı yaklaşım hissi Kahn'ın iç mekan tasarımındaki benzer algıyı yansıtır niteliktedir. Görünen tasarım şeması her ne kadar Kahn'ın diğer iki yapısından farklı olsa bile temelde aynı amaca hizmet etmektedir. Bunu ölçek, malzeme, doğal ışık ile büyük ölçüde sağlarken bazı referans çizgileri ise Kahn'ın bu yapıları arasındaki benzer anlamları açığa çıkarmaktadır.

İç alandaki cephelerin açısı doğrultusunda yapının bütünü oluşturulan diğer alanların çeşitli referans noktalarına süreklilikle devam ettirilen doğruların oluşturduğu şema Kahn'ın diğer yapıları ile benzerlik gösterir niteliktedir. Bu referanslar yapının mekan kurgusundaki bütünlüğüne de hizmet eder niteliktedir ve yapı yaklaşımındaki algının iç mekanda da devamlılığına olanak sağlamaktadır.

Kahn'ın yapılarındaki biçimlenişin iç mekan ile kütle arasında doğrudan ilişkili olması ve kütlelerin soyutlama sonrası adeta bir kabuk görevi görüyor olması insanın hem yapı yaklaşımında hem de iç mekanda dolaylı yoldan yani ruhsal anlamda bir ilişki kurmasını sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Cengizkan, M.N. (2017)**, Louis Kahn'a Yeni/den Bakış, Pera Müzesi Yayını, İstanbul.
- Conrads, U. (1991)**, 20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar, Şevki Vanlı Mimarık Vakfı, Ankara.
- Dikbaş, N. (2014)**, “Öğrencilerle Söyleşiler”, Louis I. Kahn, YEM Yayın, İstanbul.
- Evyapan, G. (2002)**, Modern Mimarlığın Ölçüleri, Louis I. Kahn Ve Tarih, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Gast, K. P., (1998)**, Louis I. Kahn: The Idea of Order, Birkhauser, Boston.
- Gülgönen, A. (2002)**, “Louis I. Kahn'da Beaux- Arts Etkisi”, Janus Yayıncılık Ltd. Şti. , İstanbul.
- Güvenç, K. (2002)**, “Modern Mimarlığın Ölçüleri, Louis I. Kahn Ve Tarih, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Köseoğlu, E. (2017)**, “Mimarlık Dergisi”, Mimarlar Odası, sayı:394, ss:63.
- Pavka, E. (2018)**, <https://www.archdaily.com/891939/ad-classics-arts-united-center-louis-kahn/5ac508eaf197ccbb7000030e-ad-classics-arts-united-center-louis-kahn-photo>), [Erişim Tarihi : 01.09.2019].
- Togay, N. (2002)**, Modern Mimarlığın Ölçüleri, Louis I. Kahn Ve Tarih, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Whitaker, W. (2012)**, “Chronology, Louis Kahn: The Power of Architecture, (e.d.) Mateo Kries, Jochen Eisenbrand, Stanislaus von Moos, Vitra Desing Museum, Weil am Rhein”, Pensilvanya.
- Wurman, R. S. (1986)**, What Will Be Has Always Been: The Words of Louis Kahn, Rizzoli, New York.

(URL-1): <https://www.biography.com/people/louis-kahn-37884>, [Erişim Tarihi: 09.12.2017].

(URL-2):<http://www.filozof.net/Turkce/tarih/tarihi-kisilikler-sahsiyetler/43741-louis-kahn-kimdir-hayat-eserleri-hakk-nda-bilgi.html?showall= 1&limitstart=>, [Erişim Tarihi: 09.12.2017].

(URL-3): <https://www.arkitektuel.com/salk-enstitusu/#jp-carousel-5477>, Erişim Tarihi: 10.12.2017].

(URL-4): <https://slideplayer.biz.tr/slide/1946560/>, [Erişim Tarihi: 09.12.2017].

(URL-5): <https://t24.com.tr/k24/yazi/louis-kahn,1512>, [Erişim Tarihi: 10.03.2018].

(URL-6): <http://arsiv.ntv.com.tr/news/291478.asp>, [Erişim Tarihi: 15.03.2018].

(URL-7):<https://www.turkcealyazi.org/resimleri/0373175/my-architect/resim-227920.html>, [Erişim Tarihi: 15.03.2018].

(URL-8):<https://sanatkaravani.com/kitap-severleri-eritecek-dunya-kutuphaneleri/>, [Erişim Tarihi: 25.03.2018].

(URL-9): https://www.urbipedia.org/hoja/Centro_de_Bellas_Artes_en_Fort_Wayne, [Erişim Tarihi: 04.04.2018].

(URL-10): <https://tr.pinterest.com/pin/327285097901172839/>, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

(URL-11): <http://v3.arkitera.com/h47096-parlamento-binalari.html>, [Erişim Tarihi: 05.01 2019].

(URL-12): <https://tr.pinterest.com/pin/15692298674422826/>, [Erişim Tarihi: 22.10.2018].

(URL-13): <https://tr.pinterest.com/pin/63331938484037662/>, [Erişim Tarihi: 22.10.2018].

(URL-14):<https://www.japlusu.com/news/room-street-and-human-agreement>, [Erişim Tarihi: 22.10.2018].

(URL-15):<http://v3.arkitera.com/h6720-olumluluk-olumsuzluk-ve-oteki-hayat-stratejileri-uzerine-bir-film.html>, [Erişim Tarihi: 22.10.2018].

- (URL-16): <https://kitchendecor.club/files/khan-academy-phillips-exeter-library-louis.html>, [Erişim Tarihi: 07.01.2019].
- (URL-17): <https://www.ai-architect.com/product/richards-medical-research-laboratories-louis-i-kahn/>, [Erişim Tarihi: 02.02.2019].
- (URL-18): http://artsunited.org/wp-content/uploads/2018/12/IMG_8942.jpg), [Erişim Tarihi: 01.09.2019].
- (URL-19): <https://www.archdaily.com/891939/ad-classics-arts-united-center-louis-kahn>), [Erişim Tarihi: 01.10.2019].
- (URL-20): <https://thesavoytruffle.tumblr.com/post/124626867888/arkiiv-louis-kahn-fort-wayne-arts-center>), [Erişim Tarihi: 01.10.2019].
- (URL-21): <https://www.archdaily.com/63683/ad-classics-exeter-library-class-of-1945-library-louis-kahn/5037e19b28ba0d599b0001c3-ad-classics-exeter-library-class-of-1945-library-louis-kahn-photo>), [Erişim Tarihi: 01.10.2019].
- (URL-22): <https://tr.pinterest.com/pin/390616967658755025/>), [Erişim Tarihi: 01.11.2019].
- (URL-23): <https://www.archdaily.com/63683/ad-classics-exeter-library-class-of-1945-library-louis-kahn>), [Erişim Tarihi: 01.11.2019].
- (URL-24): <http://portfolios.risd.edu/gallery/35352101/Louis-Kahn-Phillips-Exeter-Academy-Library-Diagrams>), [Erişim Tarihi: 01.11.2019].
- (URL-25): <http://portfolios.risd.edu/gallery/35352101/Louis-Kahn-Phillips-Exeter-Academy-Library-Diagrams>), [Erişim Tarihi: 06.12.2019].
- (URL-26): <https://divisare.com/projects/304785-louis-kahn-xavier-de-jaureguiberry-library-at-phillips-exeter-academy>), [Erişim Tarihi: 06.12.2019].
- (URL-27): <https://www.arkitektuel.com/salk-enstitusu/>), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].
- (URL-28): https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/L_Kahn/salk_institute/Salk_institute_drawings-plan.htm), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].

(URL-29): <https://www.flickr.com/photos/peterjsieger/38498089915>), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].

(URL-30): <https://www.latimes.com/entertainment/arts/miranda/la-et-cam-salk-institute-louis-kahn-20161107-htmllstory.html>), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].

(URL-31): <https://moreaedesign.wordpress.com/2010/09/13/more-about-salk-institute/>), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].

(URL-32): <https://www.formandfield.com/blog/2016/9/2/site-visit-louis-kahns-salk-institute>), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].

(URL-33): <https://www.jewishbookcouncil.org/pb-daily/how-jewish-was-louis-kahn>), [Erişim Tarihi: 18.12.2019].

(URL-34): <https://www.idesign.wiki/tag/louis-i-kahn/>), [Erişim Tarihi: 21.12.2019].

(URL-35): <https://jasonwoods.com/2018/05/02/louis-kahn-arts-united-center/>), [Erişim Tarihi : 01.09.2019].

(URL-36): <https://tr.pinterest.com/pin/308144799481105433/>), [Erişim Tarihi: 12.02.2020].

(URL-37): <https://www.arkitera.com/gorus/brutalizm-akimi-gecmis-ve-gunumuzdeki-durumu/>), [Erişim Tarihi: 12.02.2020].

(URL-38): https://tr.wikipedia.org/wiki/Br%C3%BCtalist_mimari), [Erişim Tarihi: 12.02.2020].